МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота
бакалавра

МУЗИКА У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

Виконала: студентка, IV курсу,
групи 6.0540-смк-з
спеціальності С5 «Соціологія»
освітньої програми «Соціологія медіації і кримінології»
Д.Р. Іванченко

Керівник: доцент кафедри соціології,
доцент, к.соц.н.
Я.С. Пилипенко

Рецензент: доцент кафедри соціології,
к.філос.н.
О.С. Сорокіна

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Соціології та управління
Кафедра Соціології
Рівень вищої освіти Бакалавр
Спеціальність С5 «Соціологія»
Освітня програма «Соціологія медіації і кримінології»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
В.О. Скворець _____
23 грудня 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Іванченко Дар'ї Русланівні

1. Тема роботи (проекту) Музика у соціалізації підлітків

Керівник роботи Пилипенко Яна Сергіївна, к.соц.н., доцент кафедри соціології
Затверджені наказом ЗНУ від 18 січня 2024 року № 78-с
2. Строк подання студентом роботи 15 травня 2025 р.
3. Вихідні дані до роботи 1. Субота М. В. Вплив музики на екологічну культуру підлітків». *Актуальні проблеми психології*. 2013. Т.7. Вип. 33. С.470-478. URL: http://appsychology.org.ua/data/jrn/v7/i33/52.pdf (дата перегляду 21.05.2025) 2. Adorno T. Introduction to sociology. Stanford University Press Stanford: California. 2000. 250 . 3. Pinker S. How the Mind Works. New York, W.W. Norton & Co, 1997. 579 p. 4. Turino T. Music as social life. The politics of Participation. Chicago, 2008. 338 p.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
1. Уточнити зміст головних понять дослідження: «музика», «соціалізація», «підлітки»; 2. Проаналізувати наукові дослідження ролі музики у суспільстві; 3. Обґрунтувати принципи і методи дослідження ролі музики у соціалізації підлітків; 4. Дослідити музику як інструмент соціального впливу; 5. Виявити особливості соціалізації у підлітковому віці; 6. Визначити соціальні функції музики у підлітковому середовищі; 7. Обґрунтувати емпіричний метод дослідження ролі музики у соціалізації підлітків; 8. Проаналізувати результати соціологічного дослідження; 9. Розробити практичні рекомендації щодо ефективного використання музики в процесі соціалізації підлітків.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Рисунків – 8

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Пилипенко Я.С., доцент кафедри соціології	25.12.25	25.12.25
Розділ 2	Пилипенко Я.С., доцент кафедри соціології	04.02.25	04.02.25
Розділ 3	Пилипенко Я.С., доцент кафедри соціології	04.04.25	04.04.25

7. Дата видачі завдання 23 грудня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір та формулювання теми роботи	Грудень 2024	*виконано*
2.	Опрацювання наукових джерел	Грудень 2024	*виконано*
3.	Робота над вступом	Січень 2025	*виконано*
4.	Робота над першим розділом	Січень 2025	*виконано*
5.	Робота над другим розділом	Лютий 2025	*виконано*
6.	Проведення соціологічного дослідження	Березень 2025	*виконано*
7.	Робота над третім розділом	Квітень 2025	*виконано*
8.	Робота над висновками	Травень 2025	*виконано*

Студент _____ Д.Р. Іванченко

Керівник роботи (проекту) _____Я.С. Пилипенко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.С. Сорокіна

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: складається з 55 сторінок, 30 позицій у списку літератури, 8 рисунків, 2 додатків.

МУЗИКА, СОЦІАЛІЗАЦІЯ, ПІДЛІТКИ

Мета наукового дослідження: визначити соціологічні механізми впливу музики на процес соціалізації підлітків та виявити особливості ефективного використання музики в процесі соціалізації підлітків.

Об'єкт наукового дослідження: процес соціалізації підлітків.

Предмет наукового дослідження: вплив музики як соціального феномену на процес соціалізації підлітків.

Методи наукового дослідження: анкетування, аналіз медіа контенту, теоретичні методи.

Гіпотеза дослідження: 1. Музика сприяє покращенню соціальних навичок та згуртовує молодь на основі спільних музичних вподобань. 2. Підлітки використовують музику як засіб подолання стресу та покращення емоційного стану.

Висновки: 1. Музика є одним із ефективних інструментів формування соціальної ідентичності молодого покоління у сучасному суспільстві.

2. Музика є значущим чинником соціалізації підлітків, оскільки сприяє формуванню ідентичності, впливає на стиль поведінки, ціннісні орієнтації та комунікативні практики у підлітковому середовищі.

3. Підлітки схильні сприймати музичний контент як джерело емоційної підтримки та засіб самовираження, що позитивно впливає на їхню соціально-психологічну адаптацію.

SUMMERY

Diploma thesis consists of 55 pages, 30 literature sources, 8 pictures, 2 appendices.

MUSIC, SOCIALIZATION, ADOLESCENTS

The purpose of the scientific research: to determine the sociological mechanisms of the influence of music on the process of socialization of adolescents and to identify the features of the effective use of music in the process of socialization of adolescents.

Object of scientific research: process of adolescent socialization.

Subject of scientific research: the influence of music as a social phenomenon on the socialization process of adolescents.

Methods of scientific research: questionnaires, media content analysis, theoretical methods.

Research hypothesis: 1. Music helps improve social skills and brings young people together based on shared musical interests. 2. Teenagers use music as a way to cope with stress and improve their emotional state.

Conclusions: 1. Music is one of the effective tools for forming the social identity of the young generation in modern society.

2. Music is a significant factor in the socialization of adolescents, as it contributes to the formation of identity, influences the style of behavior, value orientations and communicative practices in the adolescent environment.

3. Teenagers tend to perceive musical content as a source of emotional support and a means of self-expression, which has a positive effect on their socio-psychological adaptation.

ЗМІСТ

ВСТУП 7
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МУЗИКИ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ 9
1.1. Уточнення головних понять «музика», «соціалізація», «підлітки» 9
1.2. Стан наукового дослідження ролі музики у соціалізації підлітків 13
1.3. Принципи та методи дослідження ролі музики у соціалізації підлітків 17
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МУЗИКИ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ 21
2.1. Музика як інструмент соціального впливу 21
2.2. Особливості соціалізації у підлітковому віці 25
2.3. Соціальні функції музики у підлітковому середовищі 28
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МУЗИКИ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ 34
3.1. Обґрунтування методів емпіричного дослідження ролі музики у соціалізації підлітків 34
3.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження 36
3.3. Практичні рекомендації щодо ефективного використання музики в процесі соціалізації підлітків 43
ВИСНОВКИ 50
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ 50
ДОДАТКИ 53

ВСТУП

Актуальність. Музика відіграє ключову роль у формуванні особистості, емоційного вираження та соціальних взаємодій підлітків. Для багатьох це більше, ніж просто розвага – це важливий інструмент для самопізнання та соціальних зв’язків. Спільні музичні вподобання часто формують основу для дружби та соціальних груп, а різні жанри створюють субкультури, які впливають на соціальну динаміку та забезпечують відчуття спільності. Музика також впливає на поведінку та ставлення, оскільки тексти пісень, як потужний засіб, часто передають повідомлення, які знаходять відгук у підлітків, допомагаючи їм керувати складними емоціями та формувати думки щодо таких питань, як соціальна справедливість, особисті цінності та культурна ідентичність. Вона слугує мостом між поколіннями та культурами, пов'язуючи підлітків з їхньою спадщиною та знайомлячи їх з новими культурними перспективами. Це все слугує емоційним виходом, допомагаючи підліткам справлятися з почуттями в період дорослішання.

Емоційний зв’язок з музикою дозволяє підліткам вільно виражати себе та знаходити радість у важкі часи. Хоча вплив музики може бути дуже позитивним, він також може мати негативні наслідки. Наприклад, німецько-американський психолог Ш. Кьольш відгукується про вплив музики в суспільстві так: «Музика загалом сприяє миролюбності та спільності, але може бути використана і для розпалювання ворожнечі, залякування та агресії. Багато субкультур мають свою музику під яку танцюють і святкують. Чужаків у цьому середовищі не приймають. Таким чином, музика може породжувати підсвідомий імпульс насильства, дискримінації та руйнування. Усе залежить від того, як і навіщо люди використовують її потенціал» [1], тому для дорослих важливо направляти підлітків у виборі музики з надихаючим та значущим змістом.

Дослідження незмінно показують, що активна участь у музиці, чи то гра на інструментах, спів, чи просто прослуховування, сприяє покращенню соціальних навичок і сильнішому почуттю приналежності.

Поява технологій ще більше посилила роль музики в житті підлітків, спростивши доступ, обмін та відкриття нової музики. Ця зростаюча доступність посилила соціальну взаємодію, оскільки підлітки об'єднуються на основі спільних музичних смаків та досвіду. Тому розуміння та підтримка ролі музики в соціалізації підлітків мають вирішальне значення для сприяння їхньому здоровому та позитивному розвитку.

Проблемна ситуація: підлітковий вік є критичним періодом соціалізації, коли особистість активно шукає соціальну ідентичність, належність до групи та формує власну систему орієнтирів. У цьому процесі музика відіграє роль як засобу емоційного самовираження, так і платформи для взаємодії з однолітками, інтеграції в субкультури, і навіть опозиційного самоствердження щодо традиційних соціальних інститутів. Проте недостатня увага до аналізу соціологічних механізмів впливу музики на підлітків обмежує розуміння того, як саме музичне середовище сприяє або перешкоджає процесам соціалізації в умовах сучасних соціокультурних трансформацій.

Об'єктом дослідження є процес соціалізації підлітків.

Предметом дослідження є вплив музики як соціального феномену на процес соціалізації підлітків.

Метою дослідження є визначити соціологічні механізми впливу музики на процес соціалізації підлітків та виявити особливості ефективного використання музики в процесі соціалізації підлітків.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання низку наступних *наукових завдань*:

- уточнити зміст головних понять дослідження: «музика», «соціалізація», «підлітки»;
- проаналізувати наукові дослідження ролі музики у суспільстві;

- обґрунтувати принципи і методи дослідження ролі музики у соціалізації підлітків;
- дослідити музику як інструмент соціального впливу;
- виявити особливості соціалізації у підлітковому віці;
- визначити соціальні функції музики у підлітковому середовищі;
- обґрунтувати емпіричний метод дослідження ролі музики у соціалізації підлітків;
- проаналізувати результати соціологічного дослідження;
- розробити практичні рекомендації щодо ефективного використання музики в процесі соціалізації підлітків.

Гіпотеза дослідження. 1. Музика сприяє покращенню соціальних навичок та згуртовує молодь на основі спільних музичних вподобань. 2. Підлітки використовують музику як засіб подолання стресу та покращення емоційного стану.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури і додатків.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МУЗИКИ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

1.1. Уточнення головних понять «музика», «соціалізація», «підлітки»

Музика – це вид мистецтва в якому використовуються організовані певним чином звуки для створення деякого поєднання форми, гармонії, мелодії, ритму або іншого виразного змісту. Може відноситися до різних жанрів, що ґрунтуються на ритмах і звукових прийомах. Не дивлячись на єдине розуміння цього слова, людське сприйняття все одно сприймає музику через суб'єктивний погляд. Наприклад, Ш. Кьольш бачить музику як окрему мову: «…мелодія у цьому сенсі перевершує мову. Можна сказати, що музика – це мова групи, а мова – мова індивідуума» [1]. Тим часом І. Стравінський говорив про музику так: «…музика є хронологічним мистецтвом, як живопис – просторовим мистецтвом. Музика передбачає насамперед певну організацію в часі, хрономію, якщо дозволите мені використати неологізм.» [2]. Всупереч їхній думці, С. Пінкер у своїх працях говорить про інше, висуваючи теорію про те, що людське життя ніяк не зміниться, якщо музику повністю прибрати, як він висловився у своїй книзі: «Чому ритмічні звуки гуртують групу людей, знімають напругу тощо? З погляду біологічних причинно-наслідкових зв'язків музика марна. Ніщо в ній не говорить про те, що вона призначена для досягнення певної мети – довгого життя, великої кількості онуків чи точного сприйняття та прогнозування подій у світі» [3].

С. Пінкер вважає, що фраза «Музика – універсальна мова» не є нічим більшим окрім як помилкою [3]. Чи могло б суспільство продовжувати активно розвивати музику відповідно до сучасних тенденцій, якби вона не виступала як «універсальна мова», що поєднує людей між собою? Музика є одним із перших феноменів, з якими людина контактує з моменту народження. Вона значно полегшує процес соціалізації, особливо у підлітковому віці, сприяючи безболісному формуванню соціальних зв'язків і пошуку власного соціального кола.

У процесі розвитку індивід зазвичай освоює різноманітні форми творчої діяльності – танці, малювання, спорт, музику – які слугують каналами для емоційного самовираження. Відтак музика, подібно до інших видів мистецтва, виступає інструментом ідентифікації, що дозволяє людині знайти своє місце у соціумі. Реакція на звуки є природною для людини, оскільки в певні історичні періоди звукові сигнали виконували функцію комунікації з іншими членами спільноти, що складає фундаментальну роль музики як засобу соціальної взаємодії.

Музика може допомогти досягти балансу між розумінням культурних відмінностей та визнанням власної індивідуальності серед суспільства. Г. Бейтсон стверджував, що мистецтво є не лише особливою формою спілкування, яка має функцію об'єднання з соціальними групами, а й об’єднання з особистим «Я».

Продовжуючи цю думку, іспанський психолог М. Чиксентміхайі створив теорію потоку в якій розглядає ідею максимального занурення в якусь діяльність, що дозволяє досягти задоволення від процесу, розширити навички та влитися в оточення яке цікавиться тією ж темою, адже потяг до знань розвиває бажання поділитися новою інформацією з іншими та за можливості дізнатися щось нове для себе [29].

Так само Г. Бейтсон згадував про те, що мистецтво необхідне для виживання людини, оскільки воно виконує функцію взаємозв'язку між один одним та навколишнім середовищем. Саме тому музика має невід'ємний зв'язок із соціалізацією особливо у підлітків [4, с. 3, 4, 94].

Що таке «соціалізація» і чому вона відіграє важливу роль для підлітків? В нашому розумінні – це висловлювати свої думки та емоції, вміння чути одне одного. Людям потрібен соціальний досвід, щоб продовжити свій розвиток як індивідуальності, мати можливість не тільки вчитися, а й навчати.

Соціалізацію, безперечно, можна інтерпретувати по-іншому. Ч. Хортон Кулі використав теорію «Дзеркальної самості» для опису триступеневого процесу, через який кожен дивиться на себе очима інших людей. По-перше,

людина уявляє, як її дії можуть виглядати для інших. По-друге, інтерпретує, як інші люди оцінюють ці дії. Якщо дитина бешкетує, її батько кидає на неї погляд і цього достатньо щоб припинити свою дію, бо дитина засвоїла що означає цей погляд – батько незадоволений її поведінкою. Нарешті, людина виносить свого роду самосудження, засноване на передбачуваних судженнях інших. Інакше кажучи, інші люди стають дзеркалом [5].

Не менш значний внесок у вивчення соціалізації зробив Е. Гоффман пропонуючи драматургічний підхід як концепцію сприйняття суспільства та ролі в ній. Люди керують враженнями інших про себе.

Індивідууми описуються як актори, і, подібно до акторів на сцені, їх дії управляються часом, місцем і аудиторією. Мета самопрезентації полягає в тому, щоб бути прийнятим аудиторією та сприйнятим так, як задумав актор [6].

Таким чином відбувається влиття в суспільство, представляючи себе в різних ролях вдома, на роботі, у навчальних закладах, все це стосується так званих інститутів соціалізації. Згідно Е. Дюркгейму соціальні інститути подібні до механізму який тримає соціальні взаємодії в сукупності. На думку Е. Дюркгейма інститути поділяються на: моральні, юридичні, політичні, релігійні, економічні та ін. Нині вчені визначають п’ять основних інститутів: освітні, сімейні, релігійні, політичні та економічні [7].

Як і сімейний, освітній інститут має значущу роль в житті та її початок випадає переважно на підлітковий вік.

Підлітковий вік – це фаза життя, що тягнеться між дитинством і дорослим життям, і її визначення тривалий час являло собою головоломку. Підлітковий вік включає елементи біологічного зростання і зміни основних соціальних ролей, які змінилися за останнє століття. Більш раннє статеве дозрівання прискорило настання підліткового віку майже в усіх популяціях, тоді як розуміння зростання, що продовжується, підвищило його кінцевий вік до 20 років. У той же час, відстрочені терміни зміни ролей, включаючи завершення освіти, одруження та батьківство, продовжують змінювати популярні уявлення про те, коли

починається доросле життя. Можна стверджувати, що перехідний період від дитинства до дорослого життя нині займає більшу частину життєвого циклу.

Згідно з ВООЗ, підлітками вважаються люди від 10 до 19 років. В Україні підлітковий вік ділиться на дві категорії: малолітні (6-14 років) та неповнолітні (14-18 років) у той час як у США прийнято розбивати на ранній підлітковий вік (11-14 років) та старший підлітковий вік (15-19 років) [8]. Дж. Стенлі Холл загалом визначив підлітковий вік як період розвитку у віці від 13 до 24 років характеризуючи його як «бурхливий період» адже підлітковий вік є періодом емоційної неврівноваженості, підліткам властиво відчувати активний інтерес до всього навколишнього паралельно борючись з апатією [9, с. 45].

Підліткам властиво задаватися питаннями про свою свободу та індивідуальність. Зміни, що розвиваються, такі як фізичні, когнітивні, емоційні тощо, які відчувають підлітки, готують їх до інтеграції з однолітками та експериментами з новими знаннями.

Подібні експерименти можуть мати позитивний і негативний характер, підліток експериментуючи починає займатись танцями, на хвилі популярності якої-небудь теми заглиблюється в її вивчення або ж піддається бажанню відчути себе дорослим і починає пробувати речі, які негативно впливають на його здоров’я.

Отже, уточнення змісту основних понять нашого дослідження дало нам змогу розібратися у змісті базових термінів та понять та визначити такі їх дефініції, які ми будемо використовувати в нашій роботі:

«Музика» є абстрактним видом мистецтва завдяки чому знаходить відгук через суб’єктивне сприйняття, що допомагає в саморефлексії та емоційній саморегуляції, сприяє потягу до спільної творчості чи колективного обговорення спростовуючи процес соціалізації. Таким чином, вона визначається нами як форма культурного вираження, що виконує комунікативну, емоційну та ідентифікаційну функції. «Соціалізація» визначається як процес засвоєння соціального досвіду, норм і цінностей, що формує особистість. Завдяки соціалізації індивід пристосовується до соціальних норм, рольових функцій та

коригує власні погляди та цінності переводячи умови зовнішнього світу на внутрішнє «Я», що є важливим для розвитку підлітків, бо основне формування соціалізації випадає саме на цей період і в дорослому віці в більшості часу просто коригується.

«Підлітки» відносяться до категорії населення, яка входить у віковий діапазон від 10 до 19 років. Індивіду властиво набувати соціальні навики, які сприяють успішній адаптації в соціальному середовищі, а саме в цей період в молодої людини формуються основи, які впливають на майбутню поведінку, мислення і соціальну взаємодію.

1.2. Стан наукового дослідження ролі музики у соціалізації підлітків

Соціологи цікавилися роллю музики у суспільстві з перших днів існування цієї дисципліни. Наприклад, Г. Зіммель, який писав у 1882 році, простежив еволюцію аборигенних виразів необроблених емоцій до сучасної музики, яка виражає емоційні почуття. Через покоління, в 1924 році, М. Вебер показав, що раціональна структура класичної музики початку 20-го століття є первинним виразом раціонального суспільства, в якому вона була вбудована.

Значною мірою завдяки книзі Г. Беккера «Художні світи» та акценту Р. Петерсона на тому, що стало називатися підходом «виробництва культури», спостерігався відхід від «великого» та прихованого структуралістського фокусу на музиці як дзеркалі, що можна знайти в роботах класичних теоретиків, таких як П. Сорокін, М. Вебер, В. Дільтей і Г. Зіммель. Натомість фокус змінюється на питання, як музика соціально формується, і як її створення, поширення і споживання опосередковані середовищем, у яких відбувалася ця діяльність. У той час цей фокус був значним кроком вперед – він допоміг зсередини підкреслити, що означає говорити про зв'язок музики з соціальною структурою. Проте ці питання мали тенденцію приймати односторонню перспективу соціальної ролі музики: вчені були зацікавленні тим, як на музику впливав широкий спектр того, що можна було б назвати «соціальними факторами», але не однаково тим, як соціальне життя може бути зрозуміліше за допомогою музики.

Саме тут другий напрямок у музичній соціології допоміг заповнити цю прогалину - акцент на музиці та її зв'язку зі статусною груповою ідентичністю.

Починаючи з кінця 1970-х років, соціологи дедалі більше цікавилися питанням музичного смаку та його ролі як засобу конструювання соціальних відмінностей. Тобто, соціологи дедалі частіше зверталися до теми музичного смаку як механізму соціального відчуження. Ця робота варіювалася від історичних досліджень статусних груп та їхньої музично-підприємницької діяльності до спроб ствердитися за рахунок «гарного смаку». До найпомітніших досліджень також відноситься роботи П. Ді Маджіо про виникнення культури музичного канону в Америці XIX століття, «Музика та середній клас» історика В. Вебера і, можливо, найбільш примітне монументальне дослідження П. Бурдьє «Відмінність», в якому висловлювалося припущення, що соціальний розподіл музичних смаків відбивається на соціально-економічних відносинах та сприяє їх зміцненню. Великий внесок П. Бурдьє полягав у тому, що він показав, що музичні цінності не є чистими, а скоріш пов'язані зі збереженням соціальних відмінностей [10].

В іншій своїй роботі П. Бурдьє наголошував, що індивіди, що знаходяться на узбіччі культурних уподобань та компетенцій, опиняються на узбіччі в соціальному та економічному плані, тому що культура є засобом взаємодії, формою «капіталу». Іншими словами, якщо людина не володіє цим капіталом, то вона з більшим дискомфортом переміщається у суспільстві. Культурні заборони, таким чином, є засобом соціального регулювання, яке, до того ж, підкріплюється шкільною системою, в якій прищеплюються такі цінності.

Дослідження смаку та відчуження допомагають підкреслити, наскільки соціально та політично загрожує ідея музичної величі. Вони показують, зокрема, як ієрархія музичних творів та музичних продюсерів (композиторів, виконавців) починає функціонувати як засіб соціальної диференціації та виключення. У роботах П. Бурдьє висловлювалося припущення, що естетичні відмінності, зрештою, довільні, що є артефактами здатності «називати» краще, артефактом соціальної влади, авторитету. Крім П. Бурдьє, соціологія музики розвивала цю

тему, досліджуючи те, як артикулюється музична цінність і що репутацію можна зрозуміти як результат музичної «політики».

М. Вебер аналізував музику двома способами. З одного боку, музика була артефактом історичного процесу раціоналізації, що призвів до розвитку капіталізму на Заході. З іншого боку, музика була глибоко значущою частиною культури суспільства, яка торкнулася М. Вебера особисто [11]. Важливість включення періоду життя М. Вебера у будь-яку оцінку його теорії підкреслюється у статті Д. Чалкрафта «Вебер, Вагнер і думки про смерть». У той час як більша частина цієї статті присвячена особистим почуттям М. Вебера стосовно еротики, смерті, впливу музики та німецького композитора Р. Вагнера, включення внутрішніх мотивацій М. Вебера надзвичайно повчальне для читача його робіт з соціології культури.

Очевидно, що пристрасть М. Вебера до музики привела його до написання статей про соціологію музики, а важливість музики в його особистому житті привела його до включення музики до своєї великої теорії раціоналізації. У пізнішому виданні «Протестантської етики та духу капіталізму» Вебер включив посилання опери Вагнера, щоб проілюструвати деякі місця тексту. Поєднання та алюзія на художні та музичні твори не були рідкістю для часів Вебера, хоча зараз це може здатися дивним. Багатьом це було ознакою всебічно розвиненого, освіченого вченого.

Роботи М. Вебера про культурний націоналізм добре узгоджуються з поглядами Т. Адорно про вплив суспільства на культуру та вплив культури на суспільство. У той час як вплив музики на культуру може бути перебільшено в ранніх роботах Т. Адорно про націонал-соціалізм у Німеччині, і М. Вебер, і Т. Адорно мають у своєму аналізі взаємну модель впливу суспільства на музику та впливу музики на суспільство.

Ще ясніше Т. Адорно формулює свою тезу у «Введення в соціологію музики»: «Музична соціологія має спиратися на соціальні структури, які накладають свій відбиток на музику та музичне життя» [12, с. 2]. Коментар Т. Адорно, мабуть, адресований тим читачам робіт М. Вебера про культурний

націоналізм, які можуть розглядати певну частку націоналізму в культурних формах як сприятливе чи позитивне. Цей стиль музичного аналізу, що вивчає вплив суспільства на музику, явно відрізняється від досліджень, які проводяться для того, щоб отримати доступ до впливу музики на індивідуума або групу. У західному світі стався ще різкіший поділ між «високим» і «низьким» мистецтвом, ніж міг передбачити Т. Адорно. Вплив суспільства на цей поділ стає очевидним, коли «небезпечна» музика, така як реп та хеві-метал, стає мішенню для держави та вищих класів. Чого Т. Адорно не міг передбачити, то це дифузії популярної культури та світових культур у те, що вважається «високими» формами мистецтва.

Робота Вілліса піднесла до музичної соціології два ключові уроки: по-перше, вона навчила нас тому, що музика має значення, що музику можна розглядати як референт для формування цінностей і поведінки. По-друге, і це не менш важливо, П. Вілліс продемонстрував важливість етнографічного дослідження, його робота показала, як значення музики як соціального референта походить із способів, якими актори орієнтуються та інтерпретують музику у певних соціальних місцях та культурах малих груп. Наступні роботи з цієї теми були продовжені соціологами, які виявляли явний інтерес до простору та ідентичності. Робота П. Вілліса говорить нам, що немає сенсу аналізувати лише музичні тексти, необхідно побачити, як ці «тексти» почали використовувати, споживати та інтерпретувати люди. Потрібно було зосередитись на соціально-музичній практиці.

Недавні дослідження музики у зв’язку з досягненням емоційних станів та подій вказують на використання музики в реальних соціальних умовах як засіб для захоплення та структурування траєкторій почуттів. Музика – це ресурс, до якого звертаються люди, щоб регулювати себе як естетичні агенти, як ті, що відчувають, мислячі та діючі істоти у своєму повсякденному житті. Досягнення цього регулювання потребує високого ступеня практичної рефлексивності. І респонденти як у французьких, так і в англо-американських тематичних дослідженнях показали, як актори часто відчувають свою потребу в цьому

регулюванні і знають техніки роботи з аутоемоціями. Ці техніки можуть бути знайдені випадково (щось пробується один раз і «працює», а потім повторюється і стає частиною індивідуального репертуару), або вони можуть бути запропоновані через культуру та засоби масової інформації (і, таким чином, принаймні спочатку, можуть бути наслідувальними), або вони можуть бути передані колегами (і, таким чином, існувати як частина групової чи сімейної культури), або вперше зустрітися в соціальному середовищі – всі ці місця техніки згадано респондентами.

Збереження цього фокусу, але розширення його від індивідуального досвіду культури (і соціального регулювання суб'єктивності в культурних матеріалах та через звернення до них) до ролі музики в організації колективної дії та її емоційної складової є лише наступним кроком у рамках цієї програми, і саме тут роль музики у «неформальній» навчальній програмі у шкільному середовищі може бути переосмислена – чи є музика частиною «прихованої навчальної програми», частиною колективного вирівнювання суб'єктивності? Роздуми про підсвідомий зв'язок музики з конструюванням емоцій, своєю чергою, порушують питання про музику, як її можна розуміти як пізнання – питання, найбільш систематично досліджуване критичним теоретиком Т. Адорно.

Аналіз наукових джерел свідчить, що музика розглядається як важливий соціокультурний чинник, який впливає на процес соціалізації підлітків, зокрема на формування ідентичності, емоційної сфери, норм поведінки та групової належності. Водночас в українському контексті ця тематика потребує подальших емпіричних досліджень, особливо з урахуванням змін, пов’язаних з цифровізацією та зростанням ролі медіаплатформ.

1.3. Принципи та методи дослідження ролі музики у соціалізації підлітків

Музика відіграє значущу роль у житті підлітків, впливаючи на процес їхньої соціалізації, форми самовираження та світосприйняття навколишнього

світу [27]. Дослідники, які займаються вивченням цього феномену, застосовують різноманітні теоретичні підходи та методологічні засади задля отримання об’єктивних і надійних результатів. Зазвичай для таких досліджень використовують наступні принципи:

Науковість – передбачає використання об’єктивних, перевірених і надійних методів збору інформації, що забезпечує достовірність отриманих результатів. Цей принцип акцентує увагу на застосуванні систематичних підходів, таких як експериментальні дослідження, опитування та статистичні методи завдяки яким мінімізується суб’єктивність і упередження дослідника.

Комплексність – ґрунтується на досить широкому спектрі різноманітних чинників, які впливають на процес соціалізації підлітків. Передбачає розгляд музики не лише як окремого явища, а і як елементу, що взаємодіє з іншими аспектами життя індивіда. Для більш глибокого розуміння впливу музики необхідно аналізувати її зв’язок з психологічними, культурними, соціальними та іншими факторами, які разом формують особистість підлітків.

Системність – передбачає розгляд музики як невід’ємного елемента системи соціальних відносин у якій вона функціонує. Музика розглядається у контексті її взаємодії з іншими соціальними інститутами такими як сім’я, школа, релігія та інші структури суспільства. Вивчення цих взаємозв’язків допомагає зрозуміти, яким чином музика впливає на формування соціальних норм, цінностей і поведінки підлітків, сприяє їхній інтеграції в соціальне середовище. Системний підхід забезпечує цілісне і глибоке розуміння ролі музики у житті підлітків і суспільства загалом [28].

Вивчення впливу музики на світосприйняття не є сильно поширеними. Як з’ясувалося раніше, музика допомагає не тільки зі сприйняттям себе, але й з тим, як індивід сприймається у суспільстві, вона відіграє велику роль у житті, особливо в наш час, коли музика стала доступною всім.

Для проведення більш детального дослідження ролі музики у соціалізації підлітків використовуються різні методи та принципи. Основну роль цієї теми грає об’єднання таких наук як: соціологія, психологія, філософія, історія. Завдяки

такому комплексному підходу є можливість розглянути цю тему під докладнішим кутом, але не варто забувати про емпіричні методи досліджень. Це робиться для виявлення нових даних, які сприятимуть продовженню теоретичних досліджень за рахунок накопичення інформації, класифікації та узагальнення даних.

При дослідження ролі музики у соціалізації підлітків доречно використовувати такі методи як кількісний, якісний та експериментальний, до них входять:

- опитування, анкетування для збору даних про музичні уподобання, слухацьку активність, вплив музики на поведінку;
- статистичний аналіз даних, виявлення закономірностей;
- інтерв'ю, вивчення особистого досвіду підлітків, їх сприйняття музики;
- аналіз текстів пісень, музичних кліпів, виявлення сенсу який підіймає соціальні проблеми;
- вивчення впливу музики на емоційний стан, поведінку, когнітивні функції підлітків у контрольованих умовах.

Отже, дослідження ролі музики у соціалізації підлітків спирається на такі ключові принципи, як системність, науковість, об’єктивність та комплексність у роботі з неповнолітніми.

В результаті аналізу теоретичних підходів було уточнено ключові поняття дослідження. Музика розглядається як форма культурного вираження, що є важливою складовою для таких наук як соціологія та психологія. Від неї залежить сприйняття свого «Я» і подача себе як індивіда у суспільстві. Соціалізація визначається як процес засвоєння соціального досвіду, норм і цінностей, що формує особистість. Підлітковий вік охарактеризовано як чутливий період для впливу музики у формуванні соціальної ідентичності.

Саме в підлітковому віці соціалізація відіграє велику роль, адже підлітки, більше ніж дорослі або діти, витрачають час на вивчення себе, своїх емоцій, суспільства в якому вони перебувають і як це впливає на них в першу чергу.

Вченні довго не звертали уваги на вплив музики, розглядаючи її швидше як вид мистецтва, сильно не відокремлюючи від нього. Ближче до початку 20 століття соціологи стали більше приділяти увагу тому, що музика є не лише показником освіти і соціального статусу, а й сильним чинником впливу формування цінностей та уявлення про себе у суспільстві.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МУЗИКИ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

2.1. Музика як інструмент соціального впливу

Музика суттєво впливає на емоційний стан, когнітивні процеси та поведінку індивідів. Вона виступає засобом самовираження та соціальної активності, виконуючи як індивідуальні, так і колективні функції. Різні соціальні групи сприймають музику по-різному: займаються нею з метою задоволення, розглядають як засіб заробітку, або прагнуть створити автентичний продукт мистецтва, що відображає їхнє бачення світу та унікальність.

Музика тісно пов’язана не лише з ідентичністю та пошуком власного «Я», але й із ширшими соціальними контекстами, що включають політичні, історичні та економічні аспекти. Історично музика і політика переплітаються, часто політичні режими використовували музичні твори як інструмент ідеологічного впливу, тоді як виконавці коментували подібний вплив через свої композиції, виражаючи власні політичні погляди. Деякі музичні твори стали тісно пов’язані з певними політичними подіями та рухами.

Не дивлячись на можливість слухати музику завдяки інтернет-сервісам, вплив політичних контекстів на сприйняття музичного контенту не зменшується. Навіть за умов глобального доступу, музика часто подається через призму політичних ідеологій які домінують у країні слухача, що впливає на формування музичних смаків і світогляду.

Історичний приклад взаємодії музики і політики можна прослідкувати завдяки фестивалю «Червона рута», що відбувся у 1989 році в місті Чернівці, Україна [13]. Незважаючи на жорсткий контроль КДБ, цей фестиваль сучасної української музики став платформою для вираження національної ідентичності і сприяв громадському протесту проти радянської політики та культури яку весь цей час радянська влада намагалась пропагандувати, таким чином роблячи великий крок до незалежності України:

«Фестиваль запалив іскру незалежності» прокоментував поет І. Малкович. «Червона рута» була потужною культурною революцією, яка в очах і вухах тих, хто там був, знищила комплекс національної неповноцінності» – так оцінює фестиваль скрипаль та співорганізатор К. Стеценко [14].

Україна неодноразово була змушена відстоювати свою незалежність від впливу СРСР і в цілому росії. Після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, український уряд ухвалив законопроекти №7273-д, №7459 та №6287, які забороняють просування культури держави-агресора, в тому числі музики [15].

Розглядаючи окремі музичні твори, присвячені протесту та політичним конфліктам, варто згадати пісню «Zombie» створену у 1994 ірландським рок-гуртом The Cranberries. Ця пісня присвячена трагедії і є реакцією на теракт який відбувся у 1993 році в британському місті Уоррінгтон, організований IPA (ірландська республіканська армія) внаслідок якого постраждали люди і загинуло двоє маленьких хлопчиків. Ліричний зміст пісні, який написала вокалістка гурту Д. О'Ріордан, закликає країну до припинення тривалого конфлікту, звертаючи увагу на жертви невинних людей, зокрема дітей. Авторка свідомо залишає текст пісні сирим та грубим, уникаючи метафор, відкрито використовує такі слова як «бомби», «танки», «вибухи», підкреслюючи, що насильство має руйнівну силу, про яку потрібно говорити прямо [16; 17].

Музика також може мати деструктивний вплив будучи одним з найпотужніших інструментів для масового контролю, часто, без проблем, підкоряючи під себе цілі групи людей. Завдяки своїй здатності впливати на емоційний стан людей, вона може слугувати ефективним інструментом пропаганди, створюючи простір для поширення ідей і маніпулювання свідомістю певної частки населення.

Одним із загальновідомих прикладів є нацистська Німеччина, яка використовувала музику в політичних цілях. Нацистський режим визнавав силу музики як засіб ідеологічного впливу та масового контролю над населенням. У рамках державної політики були встановлені жорсткі рамки контролю над радіо

і культурою. Вони не тільки успішно контролювали радіо, а й використовували музику для відчуження певних расових, етнічних чи релігійних груп, які вважалися загрозою Третьому рейху. Це цілеспрямоване використання дискримінації проявляється у забороні мистецтва та музики, які нацисти вважали «дегенеративними», маючи на увазі погіршення німецької культури через вплив інших націй. Крім того, їхня тактика масового контролю була присутня в музиці, створеній і схваленій нацистською партією. Нацисти широко використовували офіційні гімни, марші Гітлерюгенду та інші композиції. Дана практика свідчить про ефективність політичного контролю та маніпуляції громадською свідомістю.

Заборона на так звану «дегенеративну» музику у нацистській Німеччині була спрямована переважно проти численних відомих єврейських музикантів і композиторів. Ідеологія нацистського режиму активно звинувачувала єврейський вплив у виникненні та поширенні «дегенеративного» мистецтва і музику, трактуючи це явище як прояв расової деградації і використовуючи цей аргумент для поглиблення своїх антисемітських поглядів.

Ця культурна атака засвідчує переконаність нацистського режиму в тому, що музика інших народів, особливо єврейська, нібито псує або деформує німецьку культуру. Така ідеологія сприяла посиленню прагнення очистити свою культуру від іноземного впливу, що було елементом нацистської культурної політики. Власне ці заборони і регуляції слугували інструментами підсилення контролю режиму над соціумом і формування культурної спадщини. [18, с. 47-49]

Крім політичних аспектів, музична індустрія також має суттєве економічне значення. У сучасних умовах деякі країни отримують значний фінансовий прибуток саме завдяки розвитку і експорту музичного продукту. Поширення національної музики сприяє підвищенню інтересу до культури і мови країни. Крім цього, музика, на жаль, перетворюється на елемент капіталістичного продукту, де основна увага приділяється не створенню автентичного музичного продукту, а його комерції. Такий підхід трансформує музику в товар, що

підпорядкований економічним інтересам і тенденціям ринку, іноді зменшуючи її культурну та естетичну цінність.

З цієї причини на цифрових майданчиках з’являються пісні, які складно відрізнити один від одного. Хоча це необов’язково знижує якість музики, водночас відбувається втрата унікального художнього початку, що властивий творам, створеним поза комерційними інтересами. Така музика часто звучить стандартно, відсутня її інноваційність та оригінальність, що призводить до пасивного споживання з боку аудиторії, яка прагне не виділятися в колективі до якого належить.

Через комерцію музика неспроможна по-справжньому висловити волю публіки, втрачає здатність автентично відображати інтереси слухачів, перетворюючись на інструмент індустріального виробництва і масового контролю. Вона виконує функцію ідеологічного впливу, за допомогою якого правлячі еліти формують загальноприйняті цінності, маніпулюючи громадською думкою і домінуючими соціальними нормами. Таким чином, музика стає засобом конструювання та підтримки ідеологічного порядку, спрямованого на конформізм більшості населення.

Відходячи від цього, роль музики продовжує еволюціонувати. Вона здатна виступати не лише як джерело натхнення та фактор соціальної єдності, але й як провокатор конфліктів і соціальних суперечностей, що демонструє її багатогранну природу як соціокультурного феномену.

Таким чином, музика є потужним засобом соціального впливу, який формує цінності, установки та моделі поведінки, особливо у молодіжному середовищі. Вона здатна як підтримувати домінантні соціальні норми, так і ставати інструментом протесту чи альтернативної ідентичності. Музика сприяє згуртуванню молоді в неформальні спільноти, підсилює відчуття належності до певної соціальної або культурної групи, створюючи тим самим додаткові канали соціалізації.

2.2. Особливості соціалізації у підлітковому віці

Підлітковий вік являє собою один з найскладніших і критичних етапів розвитку людини, оскільки саме в цей період відбувається інтенсивний процес пізнання власного «Я» та формування індивідуальної ідентичності. Подібно до інших фаз життєвого циклу, підлітковий вік формується під впливом соціокультурного контексту, у якому перебуває індивід. В цей період підлітки стикаються з необхідністю приймати важливі рішення та долати численні труднощі, серед яких особливе місце посідають вимоги навчальних закладів та очікування від дорослих. На формування особистості підлітків істотно впливають соціальні трансформації, що охоплюють ідеологічні, технологічні та економічні зміни в межах суспільства. Ці трансформації мають значні наслідки для розвитку підлітків, зокрема впливаючи на структуру та динаміку соціальних контекстів, з якими вони щоденно взаємодіють. До таких контекстів належать родинне середовище, навчальні заклади та молодіжні соціальні групи.

Процес соціалізації є одним з ключових для підлітків, оскільки ефективні комунікативні навички є важливою соціальною компетенцією в сучасному суспільстві. Соціалізація дитини починається з сімейного оточення, яке виступає першим агентом соціалізації, створюючи фундаментальні моделі поведінки та взаємодії. У процесі переходу до підліткового віку відбувається переосмислення і модифікація цих моделей, оскільки підліток починає більше уваги приділяти не лише думці батьків і членів родини, а й поведінці та соціальним нормам, сформованим у його розширеному соціальному колі, що включає однолітків та інші соціальні групи. Таким чином, соціалізація в цьому віці супроводжується посиленням впливу ровесників і медіа (зокрема музики), а також поступовим зниженням домінуючої ролі батьків як єдиного джерела норм і цінностей.

Вплив батьків на підлітків із часом трансформується і відбувається переважно на відстані, що пов’язано із зростанням їхньої автономії та зміною форм взаємодії, зокрема появою нових соціальних зв’язків із однолітками, які набувають провідного значення у процесі розвитку.

З. Фрейд у своїх працях відокремлював чотири основних механізми соціалізації: імітацію, ідентифікацію, почуття провини та сорому.

Імітація розглядається як свідома спроба дитини відтворити поведінкові зразки батьків та родичів, наслідуючи їхні соціальні навички та способи взаємодії з суспільством. Ідентифікація ж означає усвідомлення власної належності до певної соціальної групи, що супроводжується прийняттям її цінностей, норм і моделей поведінки як власних. З. Фрейд відносив імітацію та ідентифікацію до позитивних механізмів соціалізації, у той час як сором і вину до негативних. Сором виникає внаслідок переживання приниження, як реакції суспільства на її вчинки, а почуття провини пов'язане з особистісним переживанням та відіграє значну роль у формуванні самооцінки, що є особливо актуальним у підлітковому віці – періоді високої емоційної чутливості [19].

Оскільки процес ідентифікації переважно активізується у підлітковому віці, у цей період молоді люди схильні проводити більше часу в колі однолітків, водночас зменшуючи контакт із сім'єю, що часто призводить до відсутності безперервного нагляду та керівництва з боку дорослих. Уявлення про дружбу у дітей орієнтовані, як правило, на спільні заняття, тоді як у підлітків акцент переноситься на інтимний обмін думками, почуттями, емоціями. Підліткові групи зазвичай характеризуються певним рівнем гомофілії, тобто схильністю до об'єднання індивідів з подібними соціальними та психологічними характеристиками. Це проявляється в тому, що підлітки, які подібні за поведінкою та ставленням, зазвичай віддають перевагу спільному проведенню часу, що, у свою чергу, впливає на формування їхніх моделей поведінки та соціальних стосунків.

Роль однолітків у підлітковому віці є виражено двоякою. Позитивний вплив забезпечує емоційну підтримку, сприяє адаптації та розвитку навичок соціальної взаємодії. Водночас негативний тиск соціального оточення часто призводить до прийняття ризикованих чи девіантних форм поведінки, таких як вживання алкоголю, наркотичних речовин або антисоціальні дії, частіше в присутності однолітків, порівняно з перебуванням на самоті чи у сімейному колі. Підлітки з

міцними позитивними зв’язками серед ровесників демонструють вищий рівень психоемоційного благополуччя й соціальної адаптації порівняно з соціально ізольованими чи конфліктно налаштованими.

Окрім традиційного особистісного спілкування після занять або межах гуртків за інтересами, характерним для підлітків є формування віртуальних соціальних мереж, які підтримуються через цифрові платформи. Поява інтернету значно розширила можливості для знаходження друзів віддалено по всьому світу, проте разом із цим зросла небезпека, пов’язана із онлайн-комунікаціями, яка нерідко віддзеркалює ризики реального життя.

Підлітки оцінюють спілкування в мережі як засіб формування і підтримки дружніх стосунків, здобуття популярності та схвалення серед ровесників, отримання соціальної підтримки, задоволення потреби в увазі та самоствердженні. Водночас недостатня увага до саморозвитку, спричинена надмірним використанням комп’ютерних пристроїв і взаємодії в інтернеті, призводить до зниження рухової активності та заміщення реального спілкування віртуальним. У деяких випадках у підлітків спостерігаються ознаки залежності від цифрових технологій, що супроводжується зниженням усвідомлення фізичного дискомфорту та погіршенням стану здоров’я.

Варто відзначити, що цифрові платформи і соціальні мережі не є однозначно шкідливими: їхній вплив залежить від рівня усвідомленого користування підлітками інформаційними ресурсами. Завдяки доступу до онлайн-інструментів багато молодих людей мають можливість вивчати іноземні мови, займатись мистецтвом або опановувати музичні інструменти без звернення до традиційних репетиторів, що розширює їхні освітні та творчі горизонти.

Соціальні мережі суттєво трансформували й спосіб споживання мистецтва. Сучасний слухач музики може з легкістю, за допомогою цифрових за стосунків, прослуховувати улюблені альбоми чи окремі композиції без необхідності перемотування чи використання фізичних носіїв, що істотно полегшує доступ до культурного продукту та сприяє його ширшому розповсюдженню та популяризації.

Отже, у підлітковому віці музика виконує не лише емоційну, а й соціальну функцію, допомагаючи вибудовувати комунікацію, знаходити «своїх» і орієнтуватися у світі норм, ролей і стилів поведінки.

2.3. Соціальні функції музики у підлітковому середовищі

Музика, як культурний продукт і символічна форма, є невід'ємною складовою соціального життя. Як організований звук, вона виражає аспекти індивідуального та колективного досвіду в суспільстві [20, с. 89]. Музика функціонує як універсальний соціальний феномен, здатний мобілізувати й об'єднувати групи людей, сприяти соціальним рухам, а також супроводжувати ритуали та святкування. Вона може стимулювати почуття любові і самопожертви, а також провокувати насильство і конфлікти, відображаючи складні соціальні та політичні процеси.

Однак ці властивості музики водночас породжують певний парадокс. Незважаючи на свою очевидну соціальну природність і експресивність, музика не має коду чи однозначної мови, через яку формується чітку семантичне повідомлення, як це властиво іншим формам культурної діяльності. В її висловленні відсутні прямі посилання на конкретні образи чи контексти, що ускладнює ідентифікацію однозначного інформаційного змісту. У цьому полягає специфіка музичного дискурсу: хоча музика не репрезентує очевидних об'єктивних зв'язків, вона відкриває певні виміри реальності, опосередковано виражаючи суспільні, психологічні чи емоційні стани.

Враховуючи вищезазначене, музика, подібно до інших видів мистецтва, сприймається переважно через суб'єктивний досвід індивіда – його емоції, спогади та асоціації, які викликає певна пісня. Оскільки індивідуальні інтерпретації можуть істотно відрізнятися, люди прагнуть формувати соціальні групи, де світогляд і емоційні реакції на музичний матеріал збігаються чи перетинаються. Така колективна ідентичність і взаєморозуміння створюють простір спільного культурного досвіду, де учасники можуть комунікувати

усупереч потенційній неоднозначності музичного висловлення, знижуючи ризик непорозуміння.

Однією з основних причин, чому музика приваблює людей, є її здатність виражати та відображати емоції. Ілюстративним прикладом цього явища можуть слугувати враження слухачів, сформовані на основі текстів популярної сучасної виконавиці Тейлор Свіфт. Вона відома не лише як авторка поетично вишуканих текстів, які розповідають історії з її особистого життя, а й як артистка, чия лірика здатна резонувати з емоційним досвідом численних фанатів. Така ідентифікація з творчістю сприяє емоційній підтримці слухачів у подоланні особистих труднощів Емпіричне підтвердження впливу творчості Тейлор Свіфт можна спостерігати в численних соціальних мережах, де прихильники обмінюються власними історіями та роздумами про те, як певні пісні сприяли їхньому емоційному переживанню та саморефлексії. Ось як відгукується одна з фанаток про пісню «Last Kiss» [21]:

«В оригінальній версії можна почути, як Тейлор стримує ридання і глибоко зітхає приблизно на 4:17, перед тим, як вона знову починає співати приспів. Я тільки-но пережила розрив після 6 років разом, і я відкладала прослуховування «Last Kiss», тому що я знаю, що це зламає мене».

Прихильники творчості співачки часто демонструють інтерес до аналізу її ліричних текстів, інтерпретуючи їх через призму власного досвіду та виявляючи в них знайомі для себе емоції та ситуації. Така практика аналізу тексту сприяє формуванню емоційної ідентифікації та зміцненню зв’язку між артистом та аудиторією. Наприклад, одна з фанаток у своєму відгуку висловлює індивідуальне сприйняття низки пісень виконавиці, акцентуючи увагу на особистісному резонансі змісту ліричних композицій:

«Сумніви в "Exiles": «ти так і не подав попереджувальний знак (а я подавала так багато знаків)» – це почуття, коли кажеш комусь, чого ти хочеш і чого потребуєш, а він продовжує поводитися так, ніби ти ніколи про це не казав –руйнівно».

«Я закопую сокиру війни, але зберігаю карти того, де я їх закопала» – співає Тейлор у своїй пісні «End Game». Простіше кажучи, вона каже: «Пробач, але не забувай», але для мене це швидше схоже на те, що ти можеш відійти від зради на поверхневому рівні, але в глибині душі ти пам'ятаєш кожен момент і діятимеш відповідно в майбутньому…».

Музика відіграє важливу роль у процесі відтворення емоційних переживань і спогадів, які, здається, були загублені чи забуті у свідомості. Вплив певної пісні, що звучить у плейлисті, може спричинити ретроспективне повернення до конкретної життєвої ситуації або емоційного стану, пережитого багато років тому. При цьому сутність музичного досвіду не завжди полягає у змісті тексту чи мелодії, а скоріше у здатності слухача проникатися настроєм твору та наділяти його власним змістом, навіть якщо композиція не має безпосереднього особистого зв’язку.

Завдяки цій здатності музика виступає інструментом соціальної згуртування, що дозволяє людям знаходити однодумців і формувати міжособистісні зв’язки. Часто артисти стають носіями спільних історій та емоцій, які резонують із різними індивідами, що, у свою чергу, утворює мережу взаємної підтримки і спільності. У цьому контексті музикант не лише ділиться власним досвідом, але й формує стабільно соціальну базу прихильників, або як ще прийнято називати, фанатів. Які морально підтримують творчість виконавця й готові розвиватись разом із ним.

Поняття «фанат» у соціокультурному контексті означає людину, що проявляє підвищений інтерес, піклування та відданість до певного об’єкта чи суб’єкта – у даному випадку виконавця або культурного феномену [22]. Такі особи об’єднуються у спільноти, відомі як «фандоми», які характеризуються не лише спільними інтересами, а й специфічним сленгом, внутрішніми жартами, а також використання атрибутики (мерчу). Мерч включає в себе різноманітні предмети: наклейки, одяг, плакати тощо, що функціонують як маркери ідентичності, демонструючи належність індивіда до певної фанатської групи, яка

може охоплювати теми починаючи від кінофільмів до музичних виконавців [30, с. 329].

Багатогранність фандому сприяє не лише налагодженню соціальних зв'язків між підлітками на основі спільних інтересів, але й стимулює одночасне вивчення різних соціокультурних аспектів, таких як феміністичний рух або культурні відмінності. Дослідник музичних фандомів М. Даффет підкреслює, що «робота» фандому включає механізми за допомогою яких він посилює відчуття захоплення, стимулює процес саморефлексії, ініціює обговорення спільних цінностей і етики, а також виступає значущим джерелом сенсу, що поширюється на повсякденне життя індивіда. [23, с. 18]

Тим часом соціолог Т. Майєр у своїй статті «Фанати та фанатський рух» акцентує увагу на структурних особливостях фандому, зазначаючи, що «хоча фандом є позитивним явищем, він за своєю суттю не становить форму опору чи культурної автономії. Виходячи з цього науковці вказують на необхідність ретельного вивчення нерівності, що існує між та всередині фан-культур. Це пов'язано з тим, що фан-спільноти, подібно до інших субкультур, формуються під впливом класових, расових, гендерних, сексуальної орієнтації та інших соціальних відмінностей, характерних для суспільства загалом» [24, с. 395].

Отже, фандом виступає прикладом мікросуспільства, яке об'єднується навколо музики або іншого культурного феномену. Переважно фандоми формуються серед підлітків, оскільки це доступний і відносно швидкий спосіб оточити себе однодумцями, які розуміють і підтримують їхні захоплення, що сприяє формуванню первинного соціального кола і важливих соціальних навичок.

Деякі фанатські угрупування часто ототожнюють із субкультурами, відрізняючи їх за масштабами і предметною орієнтацією: фандом, як правило, зосереджується на конкретному творі чи виконавці, тоді як субкультура охоплює більш широкий жанровий або стилістичний простір. Особливо це стосується музичних субкультур, які мають вагомий вплив на формування соціальної ідентичності представників певних молодіжних груп.

Музика виступає потужним засобом самовираження, що дозволяє підліткам ідентифікувати себе через вибір музичних жанрів, виконавців та зміст ліричних творів. Цей вибір впливає на формування їхнього світогляду, стилю життя, мислення, а також на соціальний круг спілкування.

Субкультури, у свою чергу, забезпечують підліткам механізми пошуку почуття незалежності до певної соціальної групи, одночасно сприяючи вираженню індивідуальності. Вони стимулюють інтерес до нових стилів одягу, поведінкових моделей і способів життя. Поняття «субкультура» включає певні норми поведінки , стилю та систему цінностей, які відрізняються від домінуючих соціокультурних норм [26, с. 471].

Чітке поняття та розбір субкультур провів соціолог Д. Хебдід у своїй роботі «Субкультура: значення та стилі». Він окреслює субкультуру як форму протесту, що проявляється через особливий стиль, який служить основним маркером її членів. Стиль у цьому контексті виконує функцію соціального коду, ідентифікуючи групову належність і демонструючи цінності членів спільноти. Трансформації стилю у субкультурі зазвичай протистоять усталеним соціальним нормам, перериваючи процес нормалізації і виступаючи як форма виклику домінуванню культурної більшості [25, с. 3-4].

У впливі субкультур на музичну соціалізацію підлітків можна виділити такі аспекти:

1. Ідентифікація – члени субкультур вирізняються специфічним стилем одягу, поведінкою та музичними уподобаннями, що слугує засобом самовизначення та підкріплює почуття належності до групи.

2. Комунікація – субкультури створюють соціальне середовище для обміну музичними відкриттями, спілкування з однодумцями та обговорення спільних інтересів, що розвиває соціальні навички і зміцнює міжособистісні зв’язки.

3. Експресія – музика у межах субкультур є засобом самовираження та опору соціальним стандартам. Ліричний зміст і музичні жанри транслюють

соціокультурні повідомлення, сприяючи дискусіям щодо актуальних соціальних проблем.

4. Формування цінностей – субкультури відіграють роль у становленні цінностей і переконань своїх учасників. Музичні твори часто відображають соціальні та політичні позиції, формуючи у підлітків здатність до критичного мислення.

Отже, субкультури відіграють активну роль у музичній соціалізації підлітків, допомагаючи їм усвідомити власну ідентичність, знаходити спільну мову з однодумцями та розвивати необхідні соціокультурні навички.

Можна зробити висновок, що музика виконує важливу емоційно-регулятивну функцію в житті підлітків, допомагаючи їм переживати складні емоції, знижувати рівень стресу, знаходити внутрішню рівновагу та підтримку. Окрім того, саме в підлітковому середовищі музика сприяє соціальному згуртуванню, стаючи основою для створення неформальних об’єднань, фан-спільнот та музичних субкультур, у межах яких формується спільна ідентичність і система цінностей.

РОЗДІЛ 3
ЕМПІРИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МУЗИКИ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

3.1. Обґрунтування методів емпіричного дослідження ролі музики у соціалізації підлітків

У дослідженні соціологічного впливу музики на процеси соціалізації підлітків ключовим завданням стало отримання первинної інформації про практики слухання музики, її емоційний та соціальний вплив, а також про форми участі молоді в музичній культурі. У процесі дослідження ролі музики у соціалізації підлітків доцільним є застосування кількісного методу збору даних — анкетування. Цей метод забезпечує можливість отримати стандартизовану та статистично значущу інформацію про музичні уподобання підлітків, їх емоційне ставлення до музики, рівень залучення у музичні спільноти, а також про вплив музики на їхню соціальну поведінку та самоідентифікацію.

Анкетування було обрано з кількох причин:

1. Охоплення широкої аудиторії. Завдяки використанню онлайн-інструменту (Google Forms) з’явилася можливість оперативно зібрати відповіді від респондентів з різних навчальних закладів або регіонів.

2. Анонімність та зручність. Формат онлайн-анкети дозволяє забезпечити конфіденційність відповідей, що є особливо важливим при роботі з підлітками, які можуть неохоче відповідати на чутливі питання у форматі «віч-на-віч».

3. Можливість аналізу кількісних даних. Зібрані дані легко структурувати, опрацювати та подати у вигляді таблиць, графіків або діаграм, що дозволяє виявити тенденції та закономірності.

Анкету (Додаток А) та соціальне дослідження (Додаток Б) було складено, орієнтуючись на актуальні теоретичні розробки з соціології молоді, культурології та психології музичного сприйняття. Вона включала 20 запитань відкритого й закритого типу, розділених на п’ять тематичних блоків:

– соціально-демографічна характеристика респондентів;

– музичні вподобання та частота слухання;

– емоційний вплив музики;

– соціальні аспекти (спільне прослуховування, участь у музичних спільнотах);

– уявлення про суспільну роль музики.

Опитування проводилося у форматі онлайн-анкетування через сервіс Google Forms. Такий підхід дозволив охопити різні категорії підлітків незалежно від місця їх проживання, рівня зайнятості або соціального статусу. Участь в анкетуванні взяли респонденти віком від 13 до 19 років, що дало можливість охопити ключовий етап соціалізації особистості - підлітковий вік. Загалом було зібрано 62 відповіді, серед яких 36 респондентів чоловічої статі та 26 респондентів жіночої статі, що дозволяє вважати вибірку достатньо збалансованою за гендерною ознакою (рис. 3.1).

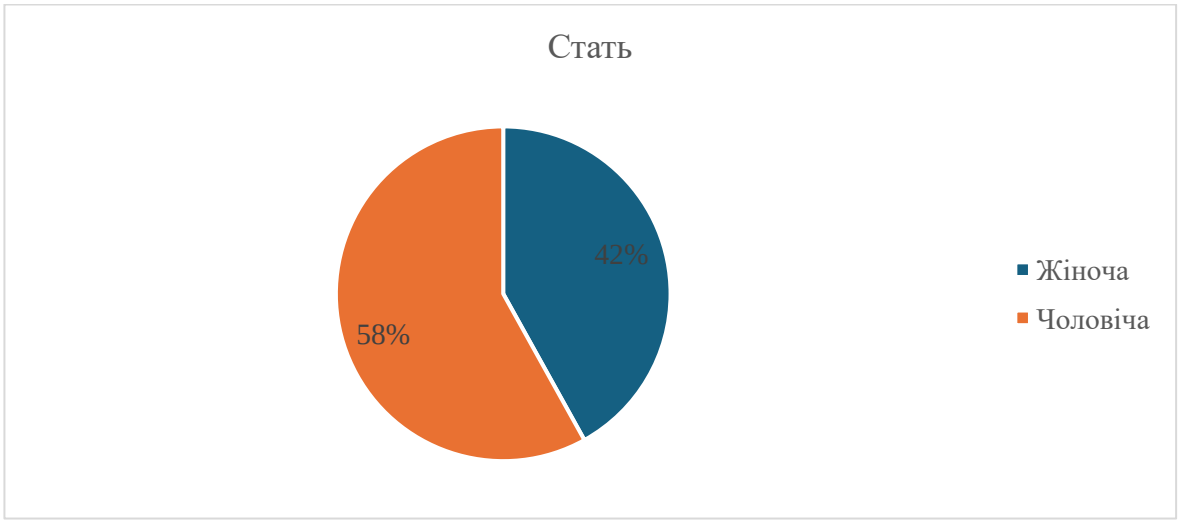

Рис. 3.1 Гендерний розподіл респондентів

Отже, анкетування як основний метод збору даних у цьому дослідженні забезпечив комплексний аналіз суб’єктивного досвіду взаємодії підлітків із музикою, що стало основою для подальшої інтерпретації її ролі у формуванні особистісних якостей, емоційної стабільності та соціальної включеності.

3.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження

Результати анкетного опитування дозволили виявити основні тенденції у сприйнятті та використанні музики підлітками, а також з'ясувати її функціональне значення у процесі соціалізації. Зокрема, аналіз показав, що музика є невід'ємною частиною повсякденного життя молоді (рис. 3.2).

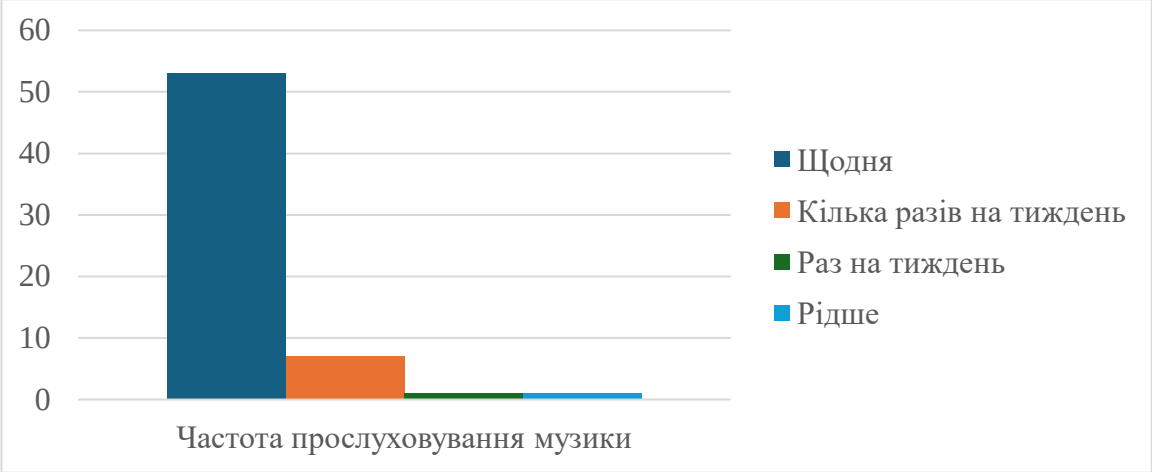

Рис. 3.2 Частота прослуховування музики респондентами

Згідно з результатами представленими вище понад 70% респондентів слухають музику щодня, що свідчить про її сталість як невід'ємної частини повсякденного життя підлітків. Така висока частота прослуховування демонструє не лише емоційну потребу у музиці, а й її інтеграцію в різноманітні щоденні практики. Музика стає фоном до навчання, відпочинку, пересування містом або виконання побутових справ. Найчастіше, як вказують опитані, музика слухається вдома або під час повсякденних дій, що підтверджує її роль як фонової або рутинної активності, яка супроводжує звичний ритм життя. Таким чином, музика виконує функцію мікросоціального супроводу – формуючи емоційний фон і ритм дня, вона водночас структурує простір особистого часу, допомагає зосередитися або, навпаки, відволіктися від напруження.

Щодо музичних уподобань, жанрові преференції респондентів вказують на широку палітру інтересів, що є характерною рисою підліткової аудиторії (рис. 3.3).

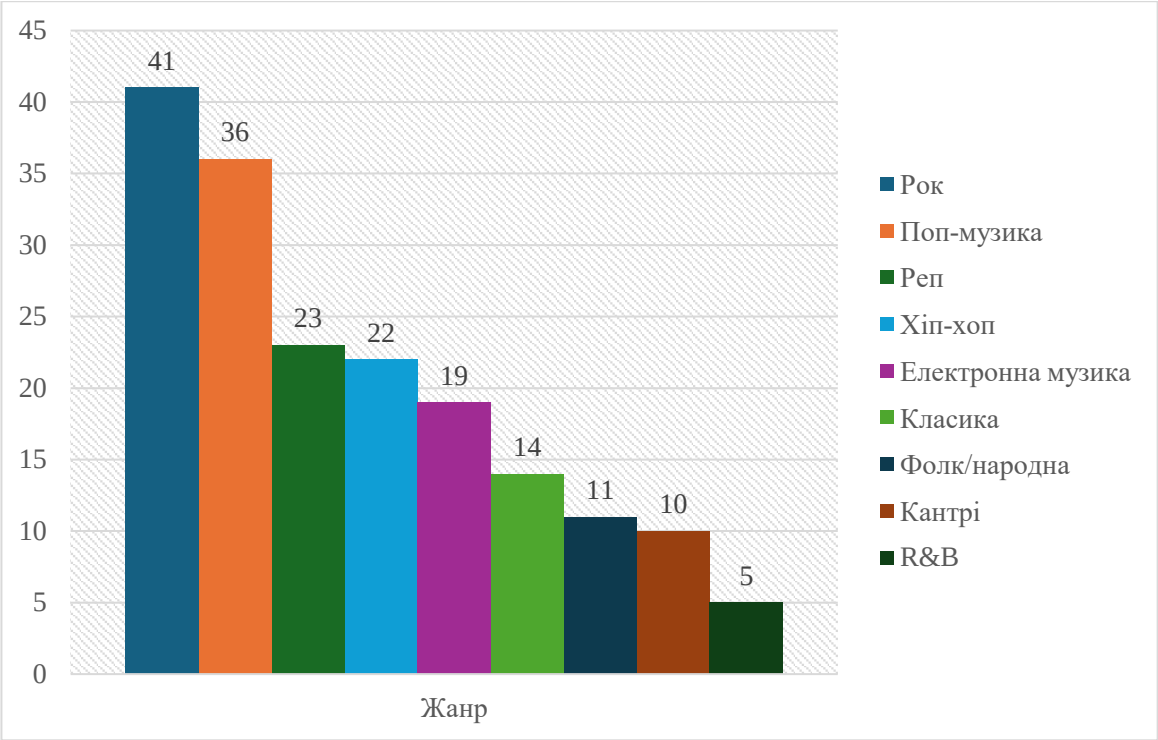

Рис. 3.3 Найбільш популярні жанри музики за результатами опитування

Найчастіше згадувалися такі жанри, як поп, рок, хіп-хоп, електронна музика (EDM) та реп. Важливо зазначити, що ці жанри традиційно домінують у молодіжному медіапросторі, і їх популярність підтверджує вплив глобальної музичної культури, зокрема контенту соціальних мереж, стрімінгових сервісів та музичних платформ. Водночас така жанрова різноманітність може розглядатися як відображення процесу пошуку власної ідентичності, індивідуального стилю та засобів самовираження. Через музику підлітки не лише задовольняють естетичні запити, але й формують свою приналежність до певних субкультур, спільнот або наративів, що посилює її соціалізуючий потенціал.

Провідною функцією музики, за результатами емпіричного дослідження, є емоційна регуляція (рис. 3.4).

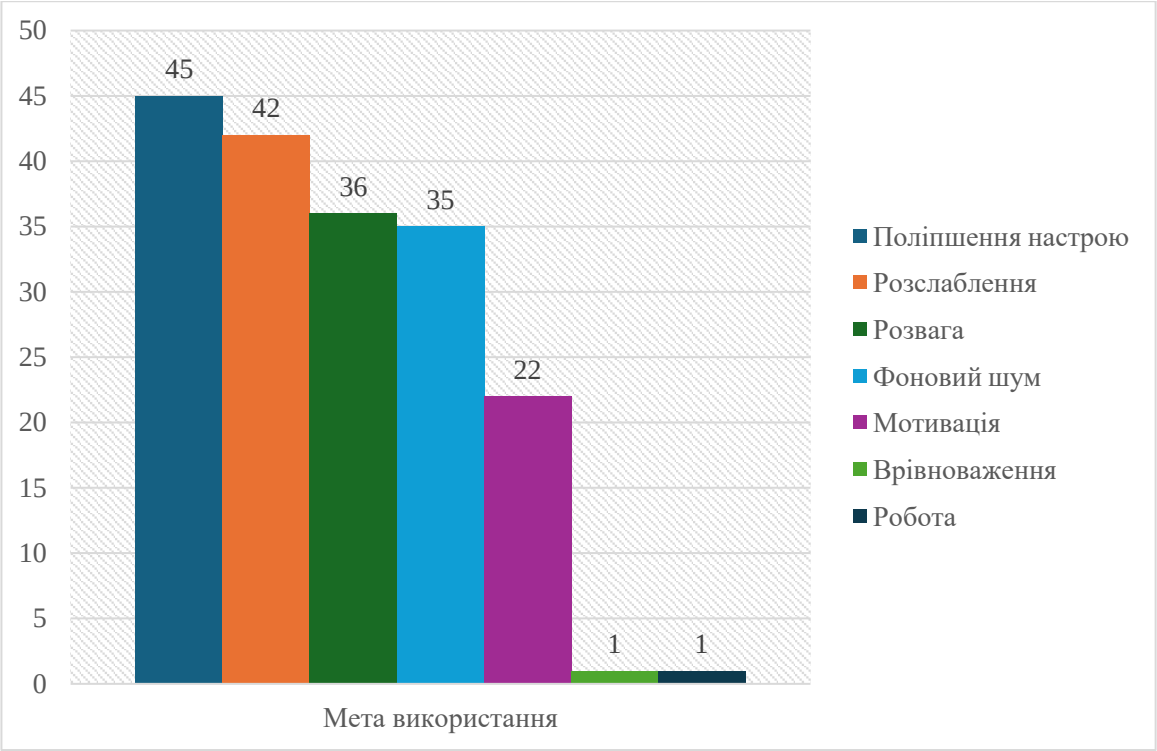

Рис. 3.4 Мета використання музики

Більшість учасників опитування зазначили, що музика допомагає їм долати стресові ситуації, виражати емоції, мотивувати себе до дій або відволікатися від негативних думок, що підтверджує думку, що музика виконує функцію емоційного буфера, дозволяючи підліткам переживати емоції без шкоди для психічного здоров'я, знижувати рівень тривожності та внутрішнього напруження. У психологічному контексті така дія музики відповідає концепції саморегулятивного впливу мистецтва, що дозволяє особистості зберігати емоційну рівновагу в умовах стресу, кризи або невизначеності.

Особливу цінність мають відкриті відповіді, в яких підлітки поділилися конкретними прикладами пісень або виконавців, що мали для них особливе значення у складні періоди. Наприклад, один з респондентів згадав пісню «Paris Paloma - Labour (the cacophony)», інший – «Vaux - Are you with me?», хтось зазначив «їх багато, кожна діє по-різному». Такі відповіді свідчать про глибоку особистісну інтеграцію музичного досвіду, що дозволяє розглядати музику не лише як розвагу, а як інструмент формування психологічної стійкості та внутрішнього ресурсу. Вона набуває функції емоційного «терапевта», який постійно доступний, зрозумілий і прийнятний для підлітка.

Музика виконує не лише емоційну, а й соціальну функцію, однак результати дослідження показують, що цей аспект проявляється менш виражено у повсякденних практиках підлітків. Згідно з відповідями на запитання «З ким Ви зазвичай слухаєте музику?», переважна більшість респондентів зазначила, що слухає музику наодинці, що узгоджується з загальною тенденцією до індивідуалізації споживання контенту в умовах цифрової культури, коли стрімінгові платформи та персональні гаджети створюють умови для самостійного і незалежного музичного досвіду.

Музика виконує не лише емоційну, а й соціальну функцію, оскільки має здатність об’єднувати людей, сприяти формуванню спільнот, встановленню нових контактів і підтримці соціальної ідентичності. Проте результати емпіричного дослідження демонструють, що соціальний потенціал музики на етапі підліткового віку реалізується не повною мірою. На практиці цей аспект виявляється значно менш вираженим порівняно з емоційною чи індивідуальною функцією, зокрема через переважання індивідуалізованих форм прослуховування (наприклад, через персональні пристрої, навушники, стрімінгові сервіси).

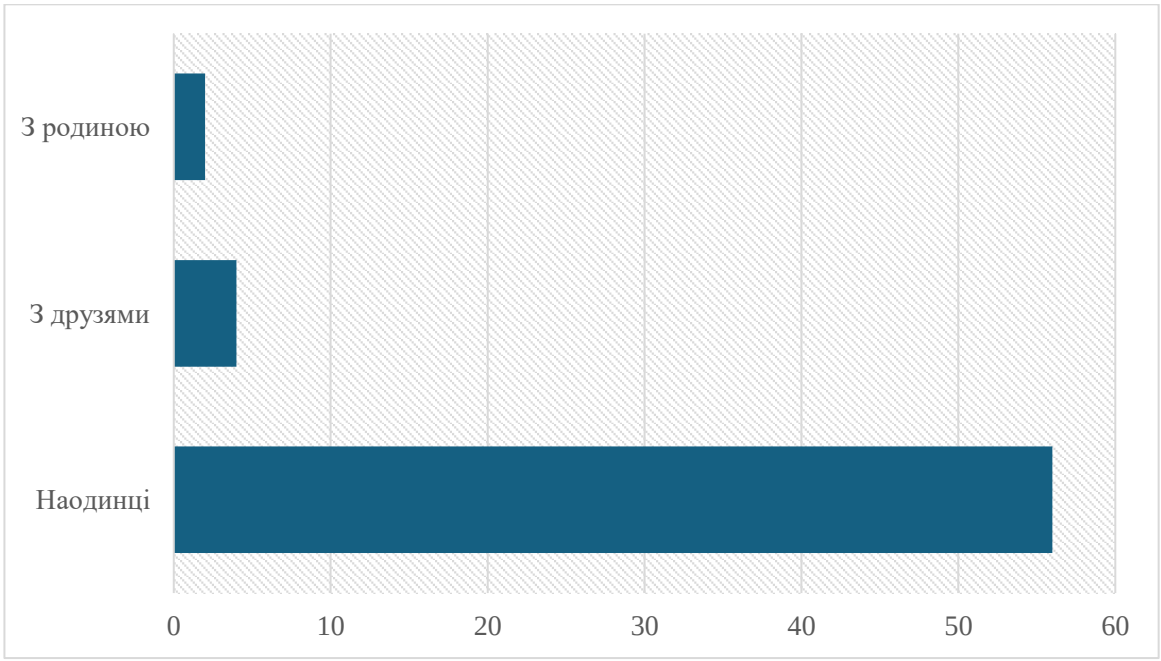

Рис. 3.5 Структура відповідей на питання «З ким Ви зазвичай слухаєте музику?»

Як видно з рисунку вище, 56 з 62 опитаних відповіли – наодинці, що свідчить про переважно індивідуалізований характер музичного досвіду в молодіжному середовищі. Тільки 4 респонденти слухають музику з друзями, а 2 – з родиною, що може бути свідченням зниження колективного споживання музичного контенту в умовах персоналізованого цифрового середовища.

Разом з тим, незважаючи на індивідуальний характер взаємодії з музикою, вона зберігає потенціал бути засобом соціальної інтеграції. На це вказують відповіді на запитання про участь у музичних спільнотах: 18 підлітків чітко висловили бажання приєднатися до музичних об’єднань, ще 24 відповіли «можливо», тоді як 20 – «ні». Такий розподіл демонструє наявність помітного соціального інтересу до спільної творчості чи колективного обговорення музичних тем, який, однак, поки що не завжди реалізується на практиці. Водночас, на запитання «Чи допомагає Вам музика знайти нових друзів?» лише 9 респондентів відповіли «так», 25 – «інколи», а 28 – «ні», що свідчить про відносно обмежене використання музики як соціального ресурсу у прямій комунікації.

Ще один важливий момент – подібність музичних уподобань з близьким соціальним оточенням, зокрема друзями та членами родини. Як показало опитування, 36 підлітків (58%) вказали, що їхні музичні вподобання не дуже схожі на смаки близьких, тоді як 24 особи (39%) вважають, що вподобання співпадають, і лише 2 респонденти (3%) відзначили повну відмінність смаків. Такий розподіл є показовим для розуміння подвійної ролі музики в процесі соціалізації: з одного боку, вона здатна слугувати елементом згуртованості, спільною основою для побудови довірчих стосунків і об’єднання навколо культурних кодів (наприклад, спільне захоплення певним жанром або виконавцем може стати передумовою для дружби); з іншого боку, музика виступає як засіб самостійного пошуку ідентичності, що дозволяє підліткам свідомо або підсвідомо дистанціюватися від очікувань сім’ї чи соціального оточення.

Особливо в підлітковому віці, коли відбувається активне формування «Я», вибір унікального музичного репертуару може стати актом культурного самовираження або навіть м'яким протестом проти нав'язаних моделей поведінки. У цьому контексті музичні вподобання виконують диференціюючу функцію, допомагають окреслити межі власної автономії й належності до альтернативних чи молодіжних субкультур. Таким чином, результати дослідження підтверджують, що музика – це не лише об'єднувальний, але й ідентифікаційний ресурс, який дозволяє підліткам віднаходити й утверджувати власну унікальну культурну траєкторію, навіть у контрасті до значущого соціального середовища.

Завершальним аспектом емпіричного аналізу стало вивчення уявлень підлітків про роль музики в суспільстві загалом, що дозволяє оцінити рівень соціальної зрілості молоді та глибину їхнього розуміння культурних і соціальних процесів (рис. 3.6).

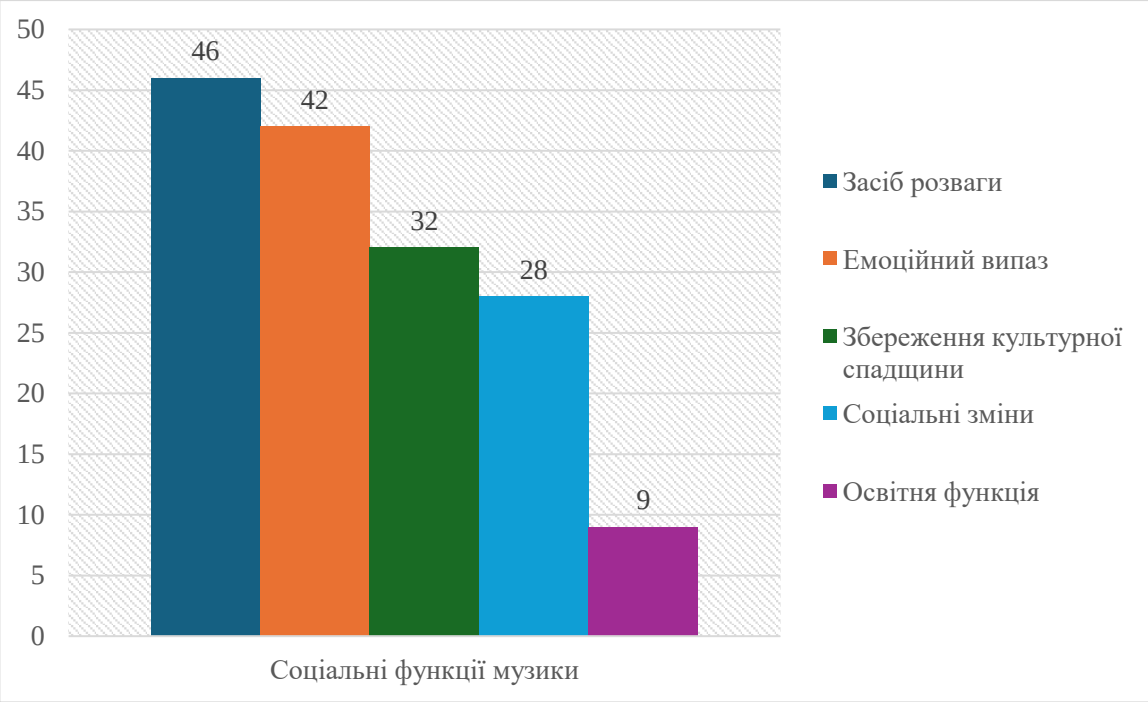

Рис. 3.6 Соціальні функції музики за результатами опитування

Як свідчать результати, більшість респондентів сприймають музику передусім як засіб розваги - ця відповідь отримала 46 згадок, що є найвищим показником серед усіх варіантів. На другому місці за частотою згадувань –

емоційний вираз, що підтверджує вже зафіксовану у попередніх розділах ключову роль музики в емоційній саморегуляції. Водночас значна кількість респондентів зазначила функцію збереження культурної спадщини, що свідчить про усвідомлення історичної та ідентифікаційної місії музичного мистецтва, зокрема в контексті національної культури, фольклору та мовної самоідентифікації.

Варто також звернути увагу на той факт, що 28 респондентів визначили музику як чинник соціальних змін, тобто як інструмент впливу на суспільну свідомість, мобілізацію громадської думки, формування і трансляцію цінностей. Така відповідь демонструє наявність у частини молоді критичного мислення щодо ролі культурного продукту як механізму впливу на соціальні процеси. Найменше згадуваною була освітня функція музики, тобто вона має потенціал як дидактичний засіб (розвиток пам’яті, мовлення, естетичного сприйняття), проте підлітки поки що не асоціюють її з навчальними чи виховними процесами, що вказує на певну відстороненість формальної освіти від музичних практик учнівської молоді.

Отже, результати емпіричного дослідження підтверджують, що музика є важливою складовою повсякденного життя підлітків і виконує водночас емоційні, ідентифікаційні та соціальні функції. Більшість респондентів слухають музику щодня, переважно вдома або під час повсякденних справ, що свідчить про її сталість як культурної практики та глибоку інтеграцію в буденний ритм. Жанрові вподобання виявились надзвичайно різноманітними: домінують рок, поп, реп, хіп-хоп та електронна музика, що свідчить про активне формування індивідуального естетичного смаку, а також використання музики як засобу самовираження і пошуку особистісної ідентичності.

Особливо яскраво виявлена емоційна функція музики: більшість опитаних зазначили, що використовують її для поліпшення настрою, розслаблення, долання стресу та емоційної підтримки, що свідчить про наявність терапевтичного ефекту, який музика справляє на внутрішній психоемоційний стан молоді. Значна частина респондентів змогла навести приклади конкретних

композицій, що допомогли їм у складних життєвих обставинах, що ще раз підкреслює персоніфіковану важливість музики у контексті розвитку психологічної стійкості. Водночас соціальний вимір музики виявився менш вираженим у щоденних практиках. Абсолютна більшість слухає музику наодинці, що є наслідком індивідуалізованого цифрового середовища, однак водночас частина підлітків виявила бажання брати участь у музичних спільнотах або гуртах. Загалом підлітки визнають багатовимірну роль музики у суспільстві. Тож музика постає як потужний ресурс соціалізації, що поєднує індивідуальне переживання з потенціалом формування цінностей, емоційного розвитку та соціальних зв'язків.

3.3. Практичні рекомендації щодо ефективного використання музики в процесі соціалізації підлітків

Отримані в ході дослідження результати дозволяють сформулювати низку практичних рекомендацій щодо використання музики як інструмента підтримки, розвитку та соціалізації підлітків. Враховуючи її значний вплив на емоційний стан, ідентифікаційні процеси та потенціал до об'єднання, музика може бути ефективним засобом неформальної освіти, психоемоційної підтримки та культурного діалогу. Її багатофункціональність відкриває широкі можливості для міждисциплінарного використання в освітньому, соціально-педагогічному, психологічному та родинному середовищах.

У процесі розробки ефективних практик використання музики як інструмента соціалізації підлітків особливої уваги заслуговує дотримання низки ключових методичних принципів, які забезпечують її змістовність, емоційну ефективність та педагогічну доцільність (рис. 3.7).

Рис. 3.7 Основні принципи використання музики в процесі соціалізації підлітків

Насамперед важливо враховувати принцип емоційної доступності, що полягає в узгодженні музичного впливу з емоційним станом підлітка та у створенні умов для його гармонізації. Підлітковий вік характеризується нестабільністю емоційних реакцій, тому музичний контент повинен адаптуватися до поточного емоційного фону слухача. Не менш значущим є принцип ідентифікації, який передбачає добір музичних матеріалів відповідно до вікових особливостей, особистісних цінностей та смакових уподобань молоді. Завдяки цьому музика стає засобом самопізнання та осмислення власної ідентичності, набуває індивідуалізованого змісту і стає засобом самовираження. Водночас важливо дотримуватись принципу добровільності, оскільки нав’язування музичних активностей може знижувати внутрішню мотивацію і перешкоджати формуванню позитивного ставлення до музики як ресурсу розвитку.

Особливої уваги потребує принцип автентичності, згідно з яким музичний репертуар має бути культурно релевантним, відповідати соціальному контексту, життєвому досвіду й ментальності підлітків. Такий підхід дозволяє уникнути штучного впровадження форм, що не відповідають реаліям середовища, й

натомість забезпечує глибший зв’язок із музичним контентом. Додатково реалізується принцип соціального включення, який передбачає використання музики як інструменту побудови міжособистісної взаємодії, розвитку почуття причетності до спільноти, формування навичок командної співпраці. Завершальним, але не менш важливим виступає принцип розвитку, згідно з яким музичні практики мають стимулювати креативне мислення, внутрішню рефлексію, вміння конструктивно виражати емоції та думки.

Школа функціонує як провідний інститут соціалізації, тому музика повинна стати сталим елементом педагогічного середовища, а не використовуватись епізодично чи факультативно. Для підвищення ефективності її впливу доцільно створити сприятливі умови для музичного самовираження учнів. У практиці шкільної роботи варто передбачити щотижневі музичні інтеграції: організовувати творчі заняття на музичну тематику, проводити шкільні фестивалі, залучати учнів до формування плейлистів для перерв, оформлювати інформаційні стенди з рубриками «Пісня тижня» чи «Музична порада дня». Додатково, важливо підтримувати шкільні музичні гурти, вокально-інструментальні ансамблі, заохочувати до створення авторських композицій, надаючи простір для репетицій і публічних виступів.

Необхідно впроваджувати музику в міжпредметну інтеграцію навчальних дисциплін. У межах уроків української мови та літератури доцільно аналізувати тексти пісень з погляду вираження емоцій, образної мови, соціальних тем. На заняттях із географії та історії варто використовувати приклади народної або сучасної музики різних країн для демонстрації культурних особливостей регіонів, формування уявлення про музичні традиції. На уроках інформатики можливо організовувати проєктну діяльність із використанням програм для створення музичних колажів, подкастів або мініфільмів із музичним супроводом. Системне включення музики в освітній процес формує стійкий інтерес до навчання, активізує емоційне сприйняття навчального матеріалу, посилює міжособистісні зв’язки в учнівському колективі. При цьому важливо забезпечити технічні умови - наявність музичного обладнання, акустичних колонок,

цифрових платформ для прослуховування або створення музики. Ефективним кроком є залучення педагогів-ентузіастів, готових працювати з учнями у форматі неформального навчання, що враховує потреби, інтереси та музичні уподобання молоді.

Соціальний педагог та шкільний психолог мають унікальну можливість використовувати музику як інструмент соціально-психологічного впливу, здатного посилити ефект індивідуальної та групової роботи з підлітками. У роботі з учнями, які демонструють емоційну нестабільність, тривожність, труднощі в комунікації чи ознаки соціальної ізоляції, доцільно впроваджувати практики, орієнтовані на музичну рефлексію та емоційне самовираження.

Одним з ефективних напрямів є плейлист-терапія - створення учнем індивідуальної добірки композицій, яка відповідає його емоційному стану або навпаки - допомагає стабілізувати настрій. Психолог може працювати з цим плейлистом у рамках бесіди, аналізуючи разом з підлітком теми, тексти, асоціації, які виникають під час прослуховування. Така форма роботи відкриває шлях до глибшого усвідомлення внутрішнього світу дитини без прямого втручання. Іншим варіантом є музично-асоціативні вправи - прослуховування композицій із подальшим відображенням почуттів у словесній або візуальній формі (малюнок, образ, колаж). При груповій роботі ефективними виявляються міні-сеанси музичного діалогу, під час яких учасники висловлюють власні емоції через вибір музичних треків і пояснення свого вибору іншим. Такий формат не лише підвищує рівень довіри, а й формує емпатійне сприйняття.

В умовах кризових ситуацій варто застосовувати музикотерапевтичні інтервенції короткочасного впливу: прослуховування заспокійливої музики до або після конфліктних подій, використання тематичних композицій у вправах на самозаспокоєння (наприклад, під час дихальних практик), створення «ресурсного плейлисту» для використання вдома. Для учнів, які мають труднощі у вербалізації почуттів, рекомендується техніка «Я-пісня», де підліток підбирає композицію, яка, на його думку, відображає його внутрішній стан, і пояснює, чому саме вона є важливою. Психологи й педагоги, які працюють з підлітками у

складних життєвих обставинах, можуть включати музику до програм профілактики девіантної поведінки, тренінгів соціальної компетентності, занять із розвитку самооцінки. Підбір музики має відбуватись з урахуванням індивідуальних особливостей і культурного середовища підлітка. Перевагу варто надавати композиціям з позитивними, підтримувальними або мотиваційними меседжами, які стимулюють формування життєстійкості, емпатії та довіри до оточення.

Батьки відіграють ключову роль у формуванні музичних уподобань підлітка, а також у тому, як саме музика інтегрується в сімейний простір. Ефективне використання музики в домашньому середовищі здатне поглибити емоційний контакт між дитиною та дорослим, посилити взаєморозуміння й довіру, а також забезпечити емоційну стабільність у період складних вікових трансформацій. Одним з найпростіших, але дієвих способів є спільне прослуховування музики. Батьки можуть ділитися улюбленими композиціями з власної юності, слухати сучасні треки разом з підлітком, обговорювати тексти пісень або обирати музику для спільної поїздки, приготування їжі, святкування. Такий формат допомагає формувати сімейні ритуали, в яких музика відіграє роль емоційного тла, що об’єднує та створює атмосферу прийняття.

Варто уникати знецінення або осуду музичних вподобань підлітка, навіть якщо вони кардинально відрізняються від поглядів батьків. Повага до музичного вибору дитини формується через діалог, а не заборони. Замість зауважень про «низьку якість» композицій доцільно ставити відкриті запитання: «Що тобі в ній подобається?», «Яку історію вона розповідає?», «Який настрій викликає?». Така тактика допомагає глибше зрозуміти внутрішній світ підлітка, а також дає можливість виявити потенційні маркери емоційної напруги, зміни в настрої чи потребу в підтримці. Музика може стати безпечним каналом комунікації, коли словесне спілкування ускладнене або небажане. У випадках конфліктів або періодів мовчання підліток може відправити батькам трек замість прямого зізнання чи прохання.

Крім того, музика відкриває можливості для творчої взаємодії. Якщо підліток грає на музичному інструменті, варто підтримувати ці зусилля – заохочувати до репетицій, виступів, записів. Можна запропонувати створити спільний проєкт, наприклад, родинний плейлист для відпочинку, тематичну добірку на свята або аудіоальбом із сімейними спогадами. Такий підхід формує відчуття значущості, посилює сімейну згуртованість і розвиває креативне мислення. Позитивне ставлення до музики у родині впливає не лише на емоційне здоров'я підлітка, а й на загальний психосоціальний клімат у сім'ї. Довіра, виявлена через музичне взаєморозуміння, сприяє формуванню внутрішньої стабільності, відкритості до діалогу та відповідального ставлення до власного культурного простору.

Підлітковий вік характеризується активним пошуком себе, формуванням цінностей і спробами самовираження. Музика у цьому процесі виконує роль особистого простору, джерела емоційної підтримки, інструмента соціального включення. Для того щоб вплив музики був не лише емоційно значущим, а й розвивальним, варто дотримуватись кількох важливих стратегій її використання. Насамперед доцільно ставитися до музики не лише як до способу відволікання, а й як до ресурсу саморефлексії. Добір композицій, які відображають внутрішній стан, допомагає краще зрозуміти себе, назвати емоції, побачити повторювані переживання. Створення плейлистів для різних життєвих ситуацій, радість, напруження, мотивація, спогади формує емоційний інтелект і навички емоційного саморегулювання.

Крім пасивного прослуховування, варто залучатись до активної музичної творчості. Вивчення гри на інструментах, написання текстів, створення каверів, запис аудіоподкастів або ведення блогу про музику - все це формує креативність, розвиває навички самопрезентації, покращує комунікацію. За наявності інтересу до певного жанру або виконавця доречно шукати тематичні спільноти, фан-клуби, події, де можна поспілкуватись з однодумцями, поділитись досвідом, отримати підтримку. Особливу увагу варто звертати на зміст музичних текстів. Усвідомлене ставлення до тем, які просуває пісня, дозволяє уникнути

підсвідомого прийняття шкідливих моделей поведінки - агресії, апатії, дискримінації. Необхідно вчитись аналізувати не лише ритм і мелодію, а й слова: які сенси закладені, яким цінностям вони відповідають, як впливають на світосприйняття.

Музика має потенціал стати частиною особистісного зростання. Участь у гуртах, творчих проєктах або навіть ініціювання власних ідей – дієвий спосіб відчути приналежність, отримати визнання, реалізувати свою ідею. Самостійне створення музичного контенту формує не лише навички, а й відповідальність за зміст, який поширюється серед однолітків. При цьому музика, яка підібрана усвідомлено, слухається з інтересом і транслюється з особистим сенсом, стає не просто джерелом емоцій, а засобом внутрішньої стабільності, інструментом творення культурного образу себе й формування власної соціальної позиції.

Отже, розроблені рекомендації охоплюють основні напрями використання музики у формальних та неформальних умовах соціалізації. У системі освіти музика може бути інструментом розвитку міжпредметного мислення, креативності та емоційної грамотності. У психологічній практиці – засобом глибокої рефлексії, самопізнання та ресурсної підтримки. У сім'ї – фактором емоційної близькості та взаєморозуміння. Для самих підлітків – каналом ідентифікації, самоствердження, творення ціннісного простору. Реалізація потенціалу музики як засобу соціалізації потребує дотримання ключових принципів – емоційної доступності, автентичності, добровільності, розвитку. Водночас важливо враховувати індивідуальні особливості підлітків, соціальний і культурний контекст, у якому вони формуються. Міждисциплінарний підхід, що поєднує педагогічну, психологічну та культурологічну перспективи, відкриває можливості для створення цілісних освітньо-виховних програм, спрямованих на всебічний розвиток молодої особистості через музику. Тож музика виступає не лише фоном для емоційних переживань, а повноцінним інструментом соціалізації, що здатен формувати чутливість, емпатію, відповідальність, креативність та належність до культурного середовища. Саме в цьому полягає її особлива педагогічна й соціальна цінність у підлітковому віці.

ВИСНОВКИ

В результаті ознайомлення з теоретичної частиною ми уточнили основні поняття цієї роботи, а саме: «музика» – є видом мистецтва в якому поєднується мелодія, гармонія і ритм набуваючи особливого виразного змісту. Музика розглядається як форма культурного вираження, що виконує комунікативну, емоційну та ідентифікаційну функції. «Соціалізація» – це процес, під час якого люди засвоюють норми, цінності, правила взаємодії та поведінки в суспільстві. Через соціалізацію індивід вчиться культурі суспільства, в якій народився, вивчає його функції, норми та цінності та інтегрує особисті цінності у соціальне коло в якому знаходиться, таким чином формуючи навколо себе одноліток з схожими ідеалами. «Підлітки» – індивіди які проходять момент зростання та зміну основних соціальних ролей. Відмічається, що підлітками вважаються люди які входять у вікові рамки з 10 до 19 років. Цей період призначений для розвитку індивідуальності, формуючись на фізичних, когнітивних та емоційних умовах інтегруючись у суспільство яке в основному складається з однолітків. Підлітковий вік охарактеризовано як чутливий період для впливу музики у формуванні соціальної ідентичності.

Аналіз сучасних наукових джерел засвідчив зростання інтересу до вивчення ролі музики в житті підлітків, особливо у контексті психологічної адаптації, формування стилю життя, комунікативних практик та участі в молодіжних субкультурах. Методологічна база дослідження ґрунтується на принципах системності, комплексності, наукової об’єктивності та етичності.

Продовжуючи ознайомлення з теоретичними аспектами дослідження ролі музики у соціалізації підлітків, можна зробити висновок, що музика є інструментом соціального впливу, яка сприяє згуртуванню молодих людей в різного роду спільноти, тим самим формуючи відчуття приналежності до певної соціальної групи на основі якої будуть розвиватись цінності та моделі поведінки у подальшому житті.

Підлітковий вік є критичним етапом соціалізації, під час якого особистість проходить інтенсивне формування «Я-концепції», моральних орієнтирів, автономії та належності до соціальних груп. Основними агентами соціалізації в цей період виступають сім’я, школа, ровесники, медіа та культурні продукти, зокрема музика. У підлітковому віці музика виконує не лише емоційну, а й соціальну функцію, допомагаючи вибудовувати комунікацію, знаходити «своїх» і орієнтуватися у світі норм, ролей і стилів поведінки.

Музика виконує низку важливих функцій в процесі соціалізації підлітків, а саме: емоційно-регулятивну (допомагаючи їм переживати складні емоції, знижувати рівень стресу), функцію соціального згуртування (створення неформальних об’єднань, фан-спільнот та музичних субкультур) та адаптивну (завдяки музиці підлітки не лише самовиражаються, а й адаптуються до соціального середовища, освоюють нові ролі).

Застосований метод анкетування через Google Forms виявився ефективним інструментом збору кількісних даних, що дозволило охопити широку вибірку підлітків та забезпечити надійність і анонімність відповідей. Анкетування, як провідний метод збору даних у даному дослідженні, забезпечило всебічний аналіз суб’єктивного досвіду підлітків при взаємодії із музикою. Отриманні дані слугували основою для подальшої інтерпретації ролі музики у формуванні особистісних характеристик та рівня соціальної інтеграції молоді.

Результати цього дослідження підтвердили, що музика є важливою складовою життя підлітків виконуючи функцію самоідентифікації та соціальної адаптації. Оскільки підліткам досить важко виражати свої емоції особливо поряд з дорослими. Музика сприяє формуванню кола спілкування та інтеграції у неформальні молодіжні об’єднання.– отже підтвердилась наша перша гіпотеза, що «музика сприяє покращенню соціальних навичок та згуртовує молодь на основі спільних музичних вподобань». Також, більшість респондентів зазначили, що музика допомагає їм справлятися зі стресом і покращує настрій – що є підтвердженням другої гіпотези – підлітки використовують музику як засіб подолання стресу та покращення емоційного стану.

Використовуючи результати емпіричного дослідження ми розробили практичні рекомендації щодо ефективного використання музики в процесі соціалізації. На основі аналізу емпіричних даних було розроблено практичні рекомендації для педагогів, батьків та працівників соціальної сфери щодо використання музики як інструменту позитивної соціалізації. Зокрема, йдеться про створення безпечного простору для музичної самореалізації підлітків, організацію тематичних заходів, а також підтримку музичних інтересів як способу розвитку комунікативних навичок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Koelsch S. Good Vibrations: Unlocking the Healing Power of Music. Cambridge University Press, 2025. 346 p.

2. Stravinsky I. Poetic of music. In the form of six lessons. Harvard university press, Cambridge, 1947. 28 p.

3. Pinker S. How the Mind Works. New York, W.W. Norton & Co, 1997. 579 p.

4. Хмелько В. Соціологія: курс лекцій. URL: https://studfile.net/preview/7116642/page:33/ (дата звернення: 02.04.2025).

5. Макеєв С. Соціологія: навч. посібник. URL: http://moodle.nati.org.ua/mod/resource/view.php?id=7327 (дата звернення: 12.04.2025).

6. Дворецька Г. В. Соціологія: навчальний посібник. URL: http://politics.ellib.org.ua/pages-2985.html (дата звернення: 12.04.2025).

7. Психологія розвитку особистості у підлітковому та ранньому юнацькому віці: навч. посібник / авт. кол. Полтава: Ліра, 2018. 450 с.

8. Adorno T. Introduction to sociology. Stanford University Press Stanford, California, 2000. Pp. 86. URL: http://www.edarcipelago.com/classici/AdornoTheodor/Adorno,%20T%20-%20Introduction%20to%20Sociology%20(Stanford,%202000).pdf (дата звернення: 12.04.2025).

9. DeNora T. Music sociology: getting the music into the action. *British Journal of the Music Education*. 2003. V. 20. Pp. 165-177. URL: https://www.udesc.br/arquivos/ceart/id_cpmenu/8782/DeNORA__Music_sociology___getting_the_music_into_the_action_15764958409679_8782.pdf (дата звернення: 12.04.2025).

10. Turley Alan C. Max Weber and the Sociology of Music. *Sociological Forum*. 2001. Vol. 1. No. 4. Pp. 635-636. URL:

https://www.researchgate.net/publication/263081017_Max_Weber_and_the_Sociology_of_Music (дата звернення: 12.04.2025).

11. Підліток як маргінальна людина. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/29804/ (дата звернення: 22.04.2025).

12. Turino T. Music as social life. The politics of Participation. Chicago: University of Chicago Press. 2008. 338.

13. Blacking J. How musical is man. London, 1973. p. 89. URL: https://www.ayanetwork.com/download/How%20Musical%20Is%20Man%20(Jessie%20%20John%20Danz%20Lectures)%20(John%20Blacking)%20(z-lib.org).pdf (дата звернення: 02.05.2025).

14. Відгуки на сумні тексти пісень Тейлор Свіфт. URL: https://www.reddit.com/r/TaylorSwift/comments/1bc0l0y/heartbreaking_lyrics_about_losing_someone_you/ (дата звернення: 06.05.2025).

15. Інтернет-словник. URL: https://slovnyk.me/dict/newsum/%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%82 (дата звернення: 10.05.2025).

16. Duffet M. Understanding Fandom. *An introduction to the study of media fan culture*. 2013. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781623565855_A29973278/preview-9781623565855_A29973278.pdf (дата звернення: 10.05.2025).

17. Thomas V. Maher. Fans and Fan Activism. *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology*. 2022. 395 p. URL: https://dokumen.pub/the-oxford-handbook-of-digital-media-sociology-9780197510636-0197510639.html (дата звернення 13.05.2025).

18. Перший фестиваль «Червона рута». URL: https://www.radiosvoboda.org/a/30164164.html (дата звернення: 18.05.2025).

19. Фестиваль «Червона Рута». URL: https://ukrpohliad.org/national-memory/svyato-yake-zapalylo-iskru-nezalezhnosti-35-rokiv-tomu-zapochatkuvaly-festyval-chervona-ruta.html (дата звернення: 18.05.2025).

20. Верховна рада прогодувала за заборону російської музики та книжок. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/mkip-verhovna-rada-progolosuvala-za-zaboronu-rosijskoyi-muziki-ta-knizhok (дата звернення: 18.05.2025).

21. Текст та переклад пісні The Cranberries – Zombie. URL: https://www.muztonic.com/C/69-the-cranberries/98-no-need-to-argue/448-zombie.html (дата звернення: 18.05.2025).

22. «Zombie»: The Story Behind The Cranberries' Deathless Classic. URL: https://www.udiscovermusic.com/stories/the-cranberries-zombie-song/ (дата звернення: 18.05.2025).

23. Howerton S. Music as Propaganda in the Third Reich. URL: https://digitalcommons.library.uab.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1131&context=vulcan (access mode: 19.05.2025).

24. Городяненко В. Г. Соціологія: підруч. URL: http://politics.ellib.org.ua/pages-1402.html (дата звернення: 20.05.2025).

25. Hebdige D. Subculture: The Meaning Of Style. 1979. Pp. 3-4. URL: https://www.erikclabaugh.com/wp-content/uploads/2014/08/181899847-Subculture.pdf (access mode: 21.05.2025).

26. Субота М. В. Вплив музики на екологічну культуру підлітків. Актуальні проблеми психології. URL: http://appsychology.org.ua/data/jrn/v7/i33/52.pdf (дата звернення: 21.05.2025).

27. Малашевська І. В., Лазука М. М. Вплив музики на формування особистості молодого покоління. Педагогічні науки. 2020. Випуск № 93. С. 48 URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1289308 (дата звернення: 10.05.2025).

28. Сокурянська Л. Г. Вступ до соціології. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/46593236.pdf (дата перегляду 10.05.2025).

29. Чиксентмігайї М. Потік. Психологія оптимального переживання. Київ: Наука, 2016. 160 с.

30. Rentfrow P. J., McDonald J.A. You Are What You Listen: Young People`s Stereotypes about Music Fans. 2009. Vol. 12. 329 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/247720605_You_Are_What_You_Listen_To_Young_People's_Stereotypes_about_Music_Fans (access mode: 10.05.2025)

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА

Шановний респонденте!

Я, студентка 4 курсу факультету соціології та управління, проводжу соціологічне дослідження в межах написання дипломної роботи за темою «Музика у соціалізації підлітків».

Прошу Вас відповісти на питання анкети, обравши варіант, який найбільше відображає вашу позицію та досвід щодо запропонованих питань. Всі результати дослідження є конфіденційними та будуть використані лише в узагальненому вигляді.

1. Ваш вік
- до 13 років
- 14-15 років
- 16-17 років
- 18-19 років

2. Ваша стать
- Жіноча
- Чоловіча

3. Сфера зайнятості
- Навчаюсь
- Працюю
- Обидва варіанти
- Інший варіант

4. Як часто Ви слухаєте музику?

- Щодня
- Кілька разів на тиждень
- Раз на тиждень
- Рідше
- Ніколи

5. Які музичні жанри вам найбільше подобаються? (декілька варіантів відповіді)

- Поп
- Рок
- Хіп-хоп
- R&B
- Реп
- Кантрі
- EDM (Електронна музика)
- Класика
- Фолк / народна музика
- Інше

6. Де ви найчастіше слухаєте музику?

- Удома
- У школі / ліцеї (поза уроками)
- У транспорті
- На вулиці
- У спортивному залі / під час тренувань
- Інше: _____

7. Навіщо Ви використовуєте музику? (декілька варіантів відповіді)

- Фоновий шум
- Поліпшення настрою
- Розвага
- Розслаблення
- Мотивація
- Інше

8. Як Ви відкриваєте для себе нову музику? (декілька варіантів відповіді)

- Радіо
- Стрімінгові платформи
- Рекомендації від друзів/сім'ї
- Музичні блоги/сайти
- Соціальні мережі
- Інше

9. Чи має музика вплив на ваш настрій або емоційний стан?

- Так, значний
- Частково
- Ні

10. Чи відчуваєте Ви глибший зв'язок з музикою у важкі часи?

- Так
- Ні
- Важко відповісти

11. Чи допомагає музика вам: (позначте, якщо згодні). (декілька варіантів відповіді)

- Легше пережити складні ситуації, стрес
- Відчути себе частиною певної групи / спільноти
- Виразити власні почуття або думки
- Покращити концентрацію чи мотивацію
- Покращити настрій
- Ваш варіант_____

12. Яким чином музика допомагає Вам справлятися зі стресом? (декілька варіантів відповіді)

- Розслаблює
- Піднімає настрій
- Допомагає виразити емоції
- Відволікає
- Надихає
- Ніяк не допомогає
- Інше

13. З ким Ви зазвичай слухаєте музику?
- Наодинці
- З сім’єю
- Із друзями
- Інше

14. Чи схожі Ваші музичні вподобання із близькими Вам людьми?
- Так
- Не дуже
- Ні

15. Чи допомагає Вам музика знайти нових друзів?
- Так
- Інколи

- Ні

16. Якби ви мали змогу, чи хотіли б ви брати участь у музичній спільноті (гурт, фан-клуб тощо)?

- Так
- Можливо
- Ні

17. Які позитивні зміни у суспільстві може викликати музика? (декілька варіантів відповіді)

- Соціальна єдність і згуртованість
- Психоемоційне здоров'я
- Підвищення проінформованості про соціальні проблеми, соціальні рухи
- Сприяння миру та взаєморозумінню
- Освітній розвиток (інші мови, інші культури)
- Інше _____

18. Як Ви вважаєте, яка найважливіша роль музики у суспільстві? (декілька варіантів відповіді)

- Розважальна
- Збереження культурної спадщини
- Емоційний вираз
- Соціальні зміни
- Освітні цілі
- Інше

19. Який Ваш улюблений музичний виконавець чи гурт? (Власна відповідь)

20. Чи можете Ви поділитись конкретною піснею, яка допомогла Вам пережити важку ситуацію? (Власна відповідь)

Додаток Б

Програма соціологічного дослідження:

«Музика у соціалізації підлітків»

І. Методологічна частина

1.1. Актуальність теми.

Актуальність теми «Музика у соціалізації підлітків» зумовлена впливом музичних практик на формування їхньої ідентичності, ціннісних орієнтацій та соціальної поведінки. Музика виступає важливим засобом самовираження, емоційної регуляції та інтеграції у соціальні групи, що особливо актуально в період підліткового віку, який характеризується активним пошуком власного місця у суспільстві. Дослідження соціологічних аспектів музики сприяє розумінню механізмів соціалізації, розвитку індивідуальності та взаємодії підлітків із соціальним середовищем, що має вагоме значення для формування здорового та гармонійного розвитку молоді.

1.2. Обґрунтування проблеми дослідження

Проблема полягає у недостатності підходів до вивчення впливу музики на процеси формування особистості і соціальної адаптації молоді. Крім того, складність полягає у відокремленні музики як фактору соціалізації від інших впливів соціального середовища, що ускладнює визначення її специфічної ролі.

1.3. Об’єкт дослідження.

Об’єктом дослідження є процес соціалізації підлітків.

1.4. Предмет дослідження.

Предметом дослідження є вплив музики як соціального феномену на процес соціалізації підлітків.

1.5. Мета дослідження.

Визначити соціологічні механізми впливу музики на процес соціалізації підлітків та виявити особливості ефективного використання музики в процесі соціалізації підлітків.

1.6. Завдання дослідження

1. З’ясувати частоту прослуховування музики серед підлітків.

2. Визначити роль музики у суспільстві.

3. Дослідити позитивні зміни у суспільстві завдяки музики.

4. Виявити умови при яких підлітки частіше слухають музику.

1.7. Логічний аналіз основних понять.

Музика – вид мистецтва який об’єднує в собі декілька різних умов для її створення таких як ритм, мелодія та гармонія. Виражає емоції, ідеї та культурні цінності. Виконує соціальну, культурну та психологічну функції.

Соціалізація – є ключовим чинником у підтримці соціального порядку та адаптації людини до соціального середовища. Відповідає за засвоєння соціальних норм та цінностей.

Підлітки – вікова група від 10 до 19 років, що переживає перехід між дитинством і дорослістю. Цей вік є вирішальним для становлення особистісної зрілості та соціальної адаптації.

1.8. Гіпотези дослідження.

1. Музика сприяє покращенню соціальних навичок та згуртовує молодь на основі спільних музичних вподобань.

2. Підлітки використовують музику як засіб подолання стресу та покращення емоційного стану.

ІІ. Методична частина

1. Обґрунтування вибіркової сукупності

Цільова вибірка включає людей віком від 10 до 19 років і сформована на основі суб’єктивних суджень, щодо музики та її ролі у суспільстві.

2. Обґрунтування методу дослідження

Основним методом є кількісне та якісне онлайн-опитування за допомогою Google Forms (форма додана у вигляді діаграм). Такий метод забезпечує анонімність, зручність та широке охоплення цільової аудиторії.

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Іванченко Дар’я Русланівна, студентка IV курсу бакалаврату, заочної форми навчання, факультету соціології та управління, спеціальність С5 «Соціологія», адреса електронної пошти dashaivanchenko24@gmail.com:

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Музика у соціалізації підлітків» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

28.05.2025 Д.Р. Іванченко

Науковий керівник,
доцент кафедри соціології, доцент, к.соц.н
28.05.2025 Я.С. Пилипенко